

Projekt

z dnia 19 października 2021 r.

Zatwierdzony przez .....

**UCHWAŁA NR XXXI/...../2021
RADY MIASTA I GMINY MARGONIN**

z dnia 19 października 2021 r.

**w sprawie przyjęcia Programu Opieki
Nad Zabytkami Gminy Margonin na lata 2021-2024**

Na podstawie: art.7 ust.1 pkt 9, art.18 ust.2, pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 roku, poz. 1372 ze zmianami) oraz art.87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 roku, poz.710ze zmianami), po uzyskaniu pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Miasta i Gminy Margonin uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Margonin na lata 2021 -2024”, stanowiący załącznik nr 1 do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Margonin.

§ 3. Uchwała obowiązuje po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Margonin na lata 2021-2024

Margonin, 19 październik 2021 rok

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	13
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	13
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	17
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	21
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).....	21
5.2. Charakterystyka zasobów, analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	35
5.2.1. Zarys historii obszaru gminy.....	35
5.2.2. Krajobraz kulturowy.....	43
5.2.3. Zabytki nieruchome.....	46
5.2.4. Zabytki ruchome.....	51
5.2.5. Zabytki archeologiczne.....	52
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	54
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	56
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.....	61
7. Założenia programowe.....	69
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....	72
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.....	74
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....	75
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.....	76
12. Zakończenie.....	78

1. Wstęp

Zabytek to, według ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (zwanej dalej Ustawą) (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 roku, poz. 282), rzecz (nieruchomość, np. budynek, cmentarz lub krajobraz kulturowy albo rzecz ruchoma, np. dzieło sztuki użytkowej, obraz, rzeźba, znalezisko archeologiczne - np. artefakt) lub zespół rzeczy, które są dziełem człowieka lub są związane z jego działalnością i stanowią świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, a które powinny być zachowane ze względu na swoją wartość artystyczną, naukową i historyczną.

Wyżej wymieniona ustawa, w art. 7, określa formy ochrony prawnej zabytków jak:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii,
- 4) utworzenie parku kulturowego,
- 5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Z wymienionych form ochrony prawnej najwyższą rangę ma uznanie za pomnik historii. Tytuł ten nadaje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Najbardziej wartościowe z pomników historii mogą znaleźć się na liście światowego dziedzictwa UNESCO.

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Utworzenie parku kulturowego i ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego odbywają się na poziomie lokalnym - uchwalane przez radę gminy. Ponadto na poziomie lokalnym wójt, burmistrz, prezydent miasta, wydaje decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Zabytki można podzielić na:

- 1) nieruchome - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości,
- 2) ruchome - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych,
- 3) archeologiczne - zabytek nieruchomy będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Ponadto wyróżnia się zabytki przyrody. Nazwą tą określa się obiekty flory i fauny np.: szczególnie cenne drzewo, grupę drzew (park, las, aleję itp.) lub gład narzutowy.

Wszystkie zabytki łącznie (zarówno te z dziedziny budownictwa, rzemiosła, sztuki, archeologii, jak i zabytki przyrody) stanowią zasoby dziedzictwa kulturowego.

Ustawa odróżnia ochronę zabytków sprawowaną przez organy państwowe od opieki nad zabytkami sprawowanej jest przez właścicieli i użytkowników zabytków.

Historia miasta i gminy Margonin sięga czasów średniowiecza. Na przestrzeni kolejnych epok miasto ulegało przekształceniom i rozwojowi przestrzennemu. Podkreślić należy, że nie wszystkie obiekty powstałe w minionych epokach zostały przebudowane, czy zniszczone. Możemy je podziwiać do dnia dzisiejszego. Zachowane zabytki nie tylko stanowią urozmaicającą przestrzeń czy ciekawostkę architektoniczną, ale obrazują też bogactwo kultury minionych lat.

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Margonin na lata 2013 - 2016, który został przyjęty uchwałą nr XXVIII/286/2013 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 25 kwietnia 2013 roku w sprawie przyjęcia Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Margonin na lata 2013-2016. Gminny Program Opieki Nad Zabytkami (zwany dalej GPOnZ) został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

GPOnZ stanowi element polityki samorządowej, pozwala na podejmowanie zaplanowanych działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kultury. Może być również wykorzystywany przez środowiska badawcze i naukowe, właściciele i posiadaczy obiektów zabytkowych oraz przez osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kultury. Opracowanie posłuży Gminie do jej rozwoju w zakresie dążenia do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne.

W GPOnZ wskazano działania skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację oraz na zwiększenie dostępności do nich przez mieszkańców i turystów. Dokument uwzględnia uwarunkowania prawne, zewnętrzne oraz wewnętrzne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Wskazane w nim kierunki działania tzw. priorytety, szczegółowo opisują zakres oraz cel danego zamierzenia. Głównymi kierunkami powyższych celów jest ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, będącego elementem rozwoju gospodarczo - społecznego oraz promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Margonin. Realizacja celów zawartych w programie ma poprawić wśród lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, wzmocni lokalne wartości oraz wspólne korzenie.

Cel opracowania Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami ma na celu:

1. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
2. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
3. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
4. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
5. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
6. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną opracowania GPOnZ jest ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która stanowi o obowiązku sporządzania przez samorzady wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat „Programu opieki nad zabytkami”.

W świetle tej ustawy, ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganiu zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego), zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw: o samorządzie terytorialnym, o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art.87 ust. 2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania GPOnZ, w szczególności są to:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

W Polsce zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 roku, powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku - Dz. U. z 1997 roku, Nr 78, poz. 483 ze zmianami) w przepisach:

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **ustawie z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 roku, poz. 282), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3: który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4: stanowi, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających w szczególności na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5: określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6: klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art 7: określa formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków:

Rejestr zabytków położonych na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Podstawą wpisu do rejestru zabytków nieruchomości jest decyzja wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomości lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomości. Wpisanie zabytku nieruchomości do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej prowadzonej dla danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków. Podstawą wpisu jest decyzja o wpisie do rejestru zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat (art. 19). Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 13). Decyzja ta stanowi podstawę dla wojewódzkiego konserwatora zabytków do wystąpienia z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat (art. 14). Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku (art. 9). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu, w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 16 ust. 1: stanowi, że „Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.

Art. 17: określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego, dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomości, umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowania lub magazynowania odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury.

Art. 18. 1: wskazuje, że „Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację

inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19: wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomości, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

Art. 20: stanowi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21: określa, że „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Art. 81: stanowi, że:

„1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

2. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.”

Art. 89: wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym:

- **ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym** (tekst jednolity: Dz. U. z 2019 roku, poz. 506 ze zmianami), gdzie w art. 7 ust 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. Zadania własne obejmują w szczególności sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.
- **ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 roku, poz. 293). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- **ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku - Prawo budowlane** (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 roku poz. 1186 ze zmianami). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów

i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

- **ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku - Prawo ochrony środowiska** (tekst jednolity: Dz. U. z 2019 roku, poz. 1396 ze zmianami), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- **ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody** (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 roku, poz. 55), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami** (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 roku, poz. 65). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **ustawa z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 roku, poz. 194). Ustawa stanowi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). W art. 2 ustawy wymienione są formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filtoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (tekst jednolity: Dz. U. z 2019 roku, poz. 688 ze zmianami). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).
- **ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 roku o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (Dz. U. poz. 774). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym to określone mogą zostać zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

- **rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 roku w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. poz. 1609).
- **rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku w sprawie prowadzenie rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. Nr 113, poz. 661).
- **rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 roku w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. poz. 1674).
- **rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 roku w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. Nr 124, poz. 1304), które określa tryb składania wniosków o przyznanie odznaki, wzór i wymiary tej odznaki oraz sposób jej wręczenia i noszenia.
- **rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 roku w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. Nr 212, poz. 2153).
- **rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 roku w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. Nr 30, poz. 259).
- **rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 roku w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę** (Dz. U. Nr 89, poz. 510).
- **rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 roku w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. Nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **ustawa z dnia 21 listopada 1996 roku o muzeach** (tekst jednolity: Dz. U. z 2019 roku, poz. 917 ze zmianami). Ustawa określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).
- **ustawa z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach** (tekst jednolity: Dz. U. z 2019 roku, poz. 1479 ze zmianami) stanowi, iż biblioteki i ich zbiory są dobrem narodowym i służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy **ustawy z dnia 14 lipca 1983 roku o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 roku, poz. 164).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

GPOnZ jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

GPOnZ zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Do dokumentów określających cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami należy:

1. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami,
2. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004 – 2020
3. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020
4. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku)
5. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020
6. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030
7. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego

4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami został przyjęty Uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 roku w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022”.

Głównym celem Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2019 - 2022 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który będzie realizowany w okresie 4 lat we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”, zawiera następujące kierunki działań:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym;

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”, podzielony został na następujące kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”, podzielony został na kierunki działania takie jak:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

4.1.2. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004 - 2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 roku, rozwinięta w 2005 roku, poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury, jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów uwzględniono w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

4.1.3. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”. W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

4.1.4. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku)

Strategia ta (SOR) została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 8 z dnia 14 lutego 2017 roku. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 roku.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1) Obszar e-państwo - kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji - orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej - kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć, jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2) Kapitał ludzki i społeczny - kierunek interwencji:

2. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 roku:

- Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu - wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie.
- Wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych - stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 roku:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

4.1.5. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 104 z dnia 18 czerwca 2013 roku. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii, jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

4.1.6. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 239 z dnia 13 grudnia 2011 roku. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia w długim okresie: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1.7. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2017-2020 został przyjęty uchwałą Nr XXXVIII/901/17 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 listopada 2017 roku (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2017 roku, poz. 8118). Jest to trzecia edycja Programu opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego. Podstawowym zadaniem programu jest stymulowanie wszelkich działań na rzecz opieki nad zabytkami. W dokumencie, omówione zostały zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne województwa wielkopolskiego oraz przedstawiony został w formie tabelarycznej zasób zabytków nieruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, a także znajdujących się w ewidencji zabytków z terenu poszczególnych powiatów województwa.

W Programie wyznaczono siedem celów wraz z zadaniami, które będą w miarę posiadanych środków realizowane przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego. W celu 1, Poprawa stanu zabytków poprzez podjęcie działań mających na celu poprawę ich zachowania, wymieniono zadanie 1, dotyczące m.in.: realizacji prac remontowych, renowacyjnych, konserwatorskich obiektów zabytkowych poprzez zapewnienie w budżecie Samorządu Województwa środków finansowych na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych zabytków nieruchomych i ruchomych, będących własnością różnych podmiotów, a znajdujących się na terenie województwa wielkopolskiego. Następnie w celu 3, Podejmowanie działań

zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych i turystycznych, wymieniono zadanie 1, Promocja dziedzictwa lokalnego, a w nim m.in., wspieranie publikacji regionalnych oraz wydawnictw popularyzujących dziedzictwo kulturowe jako elementu przyczyniającego się do wzmocnienia poczucia wspólnoty regionalnej i tożsamości kulturowej i promocja lokalnych produktów w mediach. W zadaniu 2, Wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych, wyróżniono propagowanie rozwoju turystyki w obiektach zabytkowych (np. konkurs na najlepszy obiekt turystyczny na obszarach wiejskich w Wielkopolsce). W celu 4, Włączanie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego Wielkopolski do działań edukacyjnych, wymieniono zadanie 1, Upowszechnienie wiedzy o regionie, a w szczególności, wspieranie projektów edukacyjnych obejmujących historię i dziedzictwo kulturowe regionu oraz wspieranie konkursów skierowanych do młodzieży, dających możliwość poznania i docenienia regionalnego przekazu dziedzictwa kulturowego i rozwój placówek muzealnych, skansenów, a także wspieranie publikacji dotyczących dziedzictwa regionalnego. Następnie sformułowano cele: 5, Prowadzenie planowych działań wspierających dziedzictwo niematerialne; 6, Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami i 7, Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu:

Do dokumentów określających relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu należy:

1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego
2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego
3. Rozporządzenie Nr 25/07 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 31 października 2007 roku w sprawie obszaru chronionego krajobrazu „Dolina Noteci”
4. Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim.

4.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku, przyjęta została przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 19 grudnia 2005 roku. W dokumencie tym wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego jest jednym z celów. Strategia podkreśla, że dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski pełni kilka funkcji:

- 1) jest czynnikiem integracji społecznej,
- 2) stanowi instrument promocji regionu,
- 3) przyczynia się do rozwoju gospodarczego, gdyż może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych.

Strategia w swoich założeniach stwierdza, że cel (wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego) będzie realizowany przede wszystkim poprzez:

- 1) inwestycje w instytucje kultury,
- 2) ochronę dorobku kulturowego,
- 3) wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu,
- 4) promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami jest spójny z dokumentem strategii rozwoju województwa wielkopolskiego. Odpowiednia ekspozycja zabytków, promocja działań kulturowych może w dość znaczny sposób wpłynąć na poprawę planowanego turystyczno – gospodarczego rozwoju gminy.

4.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr V/70/19 z 25 marca 2019 roku w sprawie: uchwalenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania.

Z zasad zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, które przyczynić się mają do realizacji celów zagospodarowania przestrzennego, są:

- efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania,
- tworzenie warunków do poprawy jakości życia i zrównoważonego rozwoju,
- zwiększenie konkurencyjności województwa,
- tworzenie warunków do współistnienia środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

Ponadto plan zagospodarowania województwa wielkopolskiego wskazuje żeby poprawić ład przestrzenny należy stosować zasady (związane z ochroną dóbr kultury) w zakresie:

a) kształtowania przestrzeni miejskiej:

- ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzanie zakresu ochrony prawnej,
- harmonijne rozwijanie przestrzeni publicznych – ulic i placów; uwzględnianie takich elementów jak: skwery, parki, aleje, ogrody; wyznaczenie miejsc pod parkingi strategiczne,
- wykorzystanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
- w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego podnoszenie wymogów architektonicznych w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,
- podejmowanie opracowań dotyczących rewaloryzowania zabytkowego śródmieść miast oraz rehabilitowania „blokowisk”,

b) kształtowania obszarów wiejskich:

- ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo - parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzeln i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej, np. kapliczek, krzyży,
- poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego,
- wydobywanie w układzie przestrzennym elementów kompozycji urbanistycznej: dominant przestrzennych, osi widokowych, ekspozycji, sylwet, dolin, skarp, charakterystycznych form terenowych, grup zieleni, alei, rozłogów itp.,

c) ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego:

- stworzenie spójnego systemu ekologicznego obejmującego obszar powiatu chodzieskiego, nawiązującego do systemów: regionalnego, krajowego i międzynarodowego,
- wspieranie i motywowanie gmin do uznawania za użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo - krajobrazowe istniejące jeszcze pozostałości ekosystemów i cennych fragmentów krajobrazu na terenach rolniczych,

d) w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

- podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa,
- ochrona krajobrazu kulturowego może być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, przy wykorzystaniu wytycznych jakie w tym zakresie zapisane zostały w programach Ministra Kultury i Sztuki.

Kierowanie się w zagospodarowaniu przestrzennym wszystkimi wyżej ujętymi zasadami, przyczyni się do realizacji określonego w „Strategii...” celu jakim jest poprawa jakości przestrzeni i harmonijnego zrównoważonego rozwoju, który przyczyni się do ochrony dóbr kultury.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, dla Gminy Margonin nie zawiera rozwiązań, które w znaczny sposób mogłyby wpłynąć na pogorszenie stanu zabytków Margonina. Obszar gminy jest przeciętnie zurbanizowany i rozwinięty gospodarczo. Indywidualnym skarbem obszaru jest środowisko przyrodnicze. Urozmaicona, charakterystyczna, polodowcowa rzeźba terenu, obfitująca w czyste jeziora, porośnięta lasami, stanowi największe dobro regionu. Dlatego przemiana obszaru Margonina powinna być dokonywana poprzez rozwój przyjaznej środowisku turystyki powiązanej z eksponowaniem dóbr kultury.

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami jest zgodny z założeniami i sugestiami planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego oraz strategią rozwoju województwa wielkopolskiego a także podporządkowuje się innym dokumentom i zarządzeniom.

Programy zapisane w dokumentach nadrzędnych w stosunku do dokumentów szczebla gminnego, są na tyle elastyczne i uniwersalne że kierunek planowania przestrzennego w gminie Margonin jest zgodny z zawartymi wytycznymi.

Rozwój gminy, zgodny z powyższymi dokumentami, w oparciu o fundusze unijne, powinien spowodować rozkwit wszystkich dziedzin życia, co przełoży się również na zwiększenie dbałości i opieki nad zabytkami.

4.2.3. Rozporządzenie Wojewody Wielkopolskiego Nr 25/07 z dnia 31 października 2007 roku w sprawie obszaru chronionego krajobrazu „Dolina Noteci”

Obszar chronionego krajobrazu „Dolina Noteci”, obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełniącą funkcję korytarzy ekologicznych. Całkowita powierzchnia obszaru wynosi 72020 ha. Jest on położony na terenie: powiatu czarnkowsko – trzcianeckiego, tj. w gminach: Trzcianka, Czarnków, Lubasz, Wieleń, powiatu pilskiego, tj. w gminach: Kaczory, Ujście, Miasteczko Krajeńskie, Białośliwie, Wyrzysk, Piła, powiatu chodzieskiego, tj. w gminach: Budzyń, Chodzież, Margonin i Szamocin.

Granice obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Noteci” w gminie Margonin przedstawiają się następująco: początek gminnego obszaru zaczyna się za wsią Pietronki. Granica przebiega południowym skrajem drogi Pietronki – Słomki. Po odcinku liczącym około 2,3 km (mierzonej od wsi Pietronki) granica skręca na południowy wschód w drogę leśną prowadzącą do Margonina. Południowym skrajem tej drogi dochodzi do rzeki Margoninki. Dalej granica biegnie na południe zachodnim brzegiem rzeki Margoninki, po czym przechodzi na drogę biegnącą wzdłuż zachodniego brzegu Jeziora Margonińskiego, w kierunku wsi Sypniewo i Dziewoklucz. Wschodnim skrajem tej drogi biegnie na południe przez wieś Sypniewo i około 2 km za tą wsią skręca w drogę polną biegnącą na północ. Dalej granica biegnie na północ, zachodnim skrajem tej drogi polnej przechodzącej w leśną, wzdłuż wschodniego brzegu

Jezióra Margonińskiego i dociera do Margonina. W Margoninie granica kieruje się nadal na północ, zachodnim skrajem drogi prowadzącej w kierunku Szamocina, przecinając drogę prowadzącą w kierunku Gołańczy, drogę prowadzącą w kierunku Chodzieży i za miastem przechodzi na drogę polną. Zachodnim skrajem tej drogi biegnie około 2,5 km na północny wschód i dociera do skraju lasu. Dalej granica skręca na zachód, biegnąc północnym skrajem drogi prowadzącej skrajem lasu dochodzi do rzeki Margoninki. Następnie granica biegnie wschodnim brzegiem rzeki na północ i dociera do mostu nad rzeką, po czym przechodzi na drogę biegnącą w kierunku Jeziora Laskowskiego Wielkiego.

Innych obszarów ochrony przyrody, na terenie gminy Margonin, nie planuje się utworzyć.

4.2.4. Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim

Strategia została przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr XVIII/481/16 z dnia 25 kwietnia 2016 roku w sprawie uchwalenia „Strategii rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim do 2020 roku”. „Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim do 2020 roku” jest ważnym dokumentem z punktu widzenia programowania rozwoju turystyki w regionie. W Strategii zdiagnozowano stan turystyki w województwie wielkopolskim oraz określono "Obszary priorytetowe Strategii - cele strategiczne, w tym: Obszar priorytetowy I Produkty turystyczne (Rozwój produktów dla turystyki biznesowej, Rozwój produktów dla turystyki kulturowej, Rozwój produktów dla turystyki przyrodniczej, Rozwój produktów dla turystyki aktywnej, Rozwój produktów dla turystyki na obszarach wiejskich, Obszar priorytetowy II Kapitał ludzki, Obszar priorytetowy III Nowe technologie, Obszar priorytetowy IV Infrastruktura.

Przyjęte obszary priorytetowe pozwoliły na określenie dla każdego z nich konkretnych celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków interwencji (kierunków działań). Dla każdego celu strategicznego wskazano miary jego osiągnięcia oraz określono potencjalne źródła finansowania działań zmierzających do jego realizacji.

W strategii można znaleźć zapisy o wykorzystaniu naturalnych warunków środowiskowych przez gminy, jako stymulatora rozwoju lokalnej gospodarki. Strategia wskazuje m.in. na potrzebę budowy ścieżek krajoznawczo-turystycznych. Tego typu inwestycje z pewnością uatrakcyjnią obszar gmin, wpływają na rozwój turystyki pieszo – rowerowej, który może być połączony z ekspozycją zabytków kulturowych leżących w niedalekiej odległości od szlaku. Program zwraca uwagę na potrzebę wyeksponowania lokalnych zasobów z zakresu krajoznawstwa i ekoturystyki oraz zawiera zapisy o potrzebie tworzenia nowych walorów turystycznych.

5. Uwarunkowana wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Gminny program opieki nad zabytkami jest zgodny z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy jak:

1. Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych
2. Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Margonin
3. Strategia Rozwoju Gminy Margonin na lata 2016 -2020
4. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
5. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

5.1.1. Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych gminy Margonin został opracowany w 2011 roku. Plan został opracowany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 roku w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Corocznie sprawdzana jest aktualność gminnego planu.

Ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

5.1.2. Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Margonin

Plan Rozwoju Lokalnego zakłada szereg działań związanych bezpośrednio lub pośrednio z opieką nad zabytkami np.:

- utworzenie ewidencji obszarów przyrodniczych i kulturowych chronionych prawnie i zwyczajowo,
- objęcia ochroną prawną osobliwości przyrodniczych utworzenie Parku Krajobrazowego „Dolina Margoninki”,
- wykorzystanie tradycji i kultury dla potrzeb rozwoju turystyki.

5.1.3. Strategia Rozwoju Gminy Margonin na lata 2016 - 2020

Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Gminy Margonin na lata 2016-2020 ma celu określenie ram rozwoju gminy. Strategia została przyjęta uchwałą Nr XXVII/325/2016 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 15 grudnia 2016 roku w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Margonin na lata 2016-2020.

Wśród wielu celów i kierunków działań zmierzających do rozwoju społeczno - gospodarczego gminy (w oparciu o zabytki i życie kulturowe) wymienić należy: Zabezpieczenie i renowacja zabytkowych obiektów dziedzictwa kulturowego wraz z ich otoczeniem. W strategii określa się działanie pn. zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego”, w którym wyróżnia się inwestycje w obszarze dziedzictwa kulturowego regionu, a wśród nich:

1. Rewitalizacja, rewaloryzacja, konserwacja, renowacja, restauracja, zachowanie, a także adaptacja na cele kulturalne obiektów oraz obszarów zabytkowych.
2. Rozbudowa, przebudowa oraz wyposażenie instytucji kultury.
3. Rewitalizacja, rewaloryzacja, konserwacja, renowacja, restauracja, zachowanie, a także adaptacja na cele kulturalne obiektów przemysłowych i powojkowych o wartościach historycznych.
4. Ochrona, zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych.
5. Zakup trwałego wyposażenia oraz konserwacja i zabezpieczenie muzealiów, archiwaliów, starodruków i innych zabytków ruchomych jako integralne elementy szerszego projektu infrastrukturalnego.
6. Zabezpieczenie zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem jako część szerszego projektu infrastrukturalnego.
7. Zagospodarowanie otoczenia obiektów o charakterze kulturalnym (wyłącznie jako element szerszego projektu infrastrukturalnego).

8. Tworzenie i rozwój systemów oznakowania obszarów i obiektów atrakcyjnych kulturowo (wyłącznie jako element projektu infrastrukturalnego).
9. Działania związane z wykorzystaniem i rozwojem aplikacji i usług teleinformatycznych, jak również rozwój kultury i turystyki związanej z treściami cyfrowymi (wyłącznie jako element projektu infrastrukturalnego).

Ponadto w Strategii zostało określone, że na poziom atrakcyjności turystycznej gminy wpływa dziedzictwo historyczne i liczne zabytki – wpływ na rozwój turystyki kulturowej.

Pośrednio o opiece nad zabytkami mówi określona wizja i misja Strategii gdzie, gmina Margonin to obszar o charakterze turystyczno – rekreacyjnym, wykorzystującym atrakcyjne walory przyrodniczo – kulturowe.

5.1.4. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zostało opracowane dla całego obszaru gminy. Studium zostało zatwierdzone uchwałą Nr VIII/87/2015 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 21 maja 2015 roku w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Margonin.

Wcześniej obowiązywało studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uchwalone uchwałą Nr XII/117/99 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 29 grudnia 1999 roku wraz ze zmianami: uchwałą Nr XXI/215/05 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 28 września 2005 roku i uchwałą Nr IV/37/2015 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 29 stycznia 2015 roku.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, w rozdziale 5. pn. „Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” wskazano na następujące zagadnienia:

W gminie Margonin występują liczne obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków. Obszar miasta Margonin kształtujący się przez blisko 800 lat ukazuje nieprzerwaną ciągłość procesów urbanizacji ośrodka. Każdy etap rozwoju tj. osadnictwa przedlokacyjnego, lokacji miejskiej, późniejszego rozwoju oraz przemian w XIX i XX wieku jest dobrze widoczny. W mieście zachowały się również relikty osadnictwa oraz obiekty architektury i budownictwa od nowożytności po okres międzywojenny. Ponadto obiekty zabytkowe zlokalizowane są w 16 wsiach gminy: Karolinka, Klotyldzin, Kowalewo, Lipiniec, Lipiny, Marcinek, Margońska Wieś, Młynary, Próchnowo, Radwanki, Studźce, Sułaszewo, Sypniewo, Witkowice, Zbyszewice i Żoń. W miejscowościach Margonin i Żoń zlokalizowane są także stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

Wszelkie prace prowadzone przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwoleń konserwatorskiego. Natomiast w przypadku pozostałych obiektów, ujętych jedynie w ewidencji konserwatorskiej ochronie podlega bryła i wygląd zewnętrzny budynków. Prace prowadzone przy tych obiektach, mogące mieć wpływ na wygląd zewnętrzny budynku – przebudowy, rozbudowy, remonty elewacji, remonty dachu i wymiana pokrycia, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej – winny być konsultowane ze służbami konserwatorskimi i poprzedzone opinią konserwatorską. Również prace podejmowane na terenie zabytkowych parków (wycinki, nowe nasadzenia, prace pielęgnacyjno-porządkowe, podziały geodezyjne, lokalizacje nowych budynków, ogrodzenia) oraz prace na terenie zabytkowych cmentarzy winny być opiniowane i uzgadniane z właściwymi służbami ochrony zabytków, a ich prowadzenie poprzedzone stosownym pozwoleniem.

Zasady ochrony obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków:

- obowiązuje trwałe zachowanie historycznej formy architektonicznej i substancji budowlanej,

- obowiązuje utrzymanie, ew. rewaloryzacja otoczenia obiektu zabytkowego, zgodnie z historycznym zagospodarowaniem,
- obowiązuje opracowanie rozwiązań inwestycyjnych na podstawie zaleceń konserwatorskich, zgodnie z odpowiednimi przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.

Przedmiotem ochrony zabytków archeologicznych są:

- stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków,
- stanowiska archeologiczne objęte ochroną konserwatorską, ujęte w gminnej ewidencji zabytków,
- nawarstwienia kulturowe w strefach ochrony zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz w obrębie zabytków architektury, cmentarzy i zabytkowej zieleni na terenie gminy.

Na terenie gminy Margonin znajdują się dwa stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:

- MARGONIN stan.2, ob. AZP 40-29/35 Nr rej.: 222/Wlkp/C, Data wpisu: 12.03.2008 r. GRODZISKO STOŻKOWATE - WCZESNE ŚREDNIOWIECZE.
- ŻOŃ stan.1, ob. AZP 41-30/22 Nr rej.: 223/Wlkp/C, Data wpisu: 12.03.2008 r. GRODZISKO STOŻKOWATE - WCZESNE ŚREDNIOWIECZE.

Stanowiska wpisane do rejestru zabytków objęte są ścisłą ochroną konserwatorską zgodnie z art. 7 pkt 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Na terenie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków zakazuje się prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych, a prace porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają uzgodnienia z właściwymi służbami ochrony zabytków. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, w strefach ochrony stanowisk archeologicznych ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas realizacji inwestycji związanych z zalesieniem, zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie wykopów budowlanych. Na prowadzenie badań archeologicznych Inwestor winien uzyskać pozwolenie właściwych służb ochrony zabytków przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, zgodnie z przepisami odrębnymi. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, w przypadku planowania inwestycji szerokopłaszczyznowych (m.in. realizacja dróg, kopalni, odkrywek, eksploatacji złóż, inwestycji kubaturowych), w obrębie oznaczonych na mapie stref ochrony stanowisk archeologicznych, ustala się obowiązek przeprowadzenia rozpoznawczych badań powierzchniowo-sondażowych i uzyskania na nie pozwolenia właściwych służb ochrony zabytków, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem, a wymagających prac ziemnych podejmowanych:

- na terenie układu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków
- przy/lub w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- na terenie układów ruralistycznych, założeń pałacowo -parkowych, cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków,
- na terenie zespołów budowlanych, parków, cmentarzy ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- należy prowadzić badania archeologiczne. Inwestor winien uzyskać pozwolenie właściwych służb ochrony zabytków na prowadzenie badań archeologicznych, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę.

5.1.5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP)

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami wykonawczymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. uwzględnia się ochronę:
  - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
  - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
  - parków kulturowych,
5. uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z powyższym, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Margonin, jako akty prawa miejscowego, stanowią podstawę planowania przestrzennego. Zawierają one zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Zapisy w MPZP wynikają z treści zawartej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i każdorazowo są uzgadniane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Gmina Margonin nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy. Obowiązują plany miejscowe dla wybranych obszarów, które zawierają zapisy pozwalające na ochronę zabytków nieruchomych i archeologicznych. Rada Miasta i Gminy Margonin uchwaliła 34 plany zagospodarowania przestrzennego. Większość miejscowych planów zawiera zasady i warunki dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego oraz ochrony zabytków. Największym obszarem gminy dla którego obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest miasto Margonin. Na większości obszaru Margonina obowiązuje plan zagospodarowania przestrzennego z 2005 roku, w obrębie którego dokonywano później zmiany. Pozostała część miejscowych planów stworzona jest dla stosunkowo niewielkich fragmentów gminy, które obejmują głównie nowopowstałe lub projektowane osiedla rekreacyjno – mieszkaniowe (głównie tereny wsi Klotyldzin i Sypniewo). Z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w których zawarte się zapisy związane ochroną dziedzictwa archeologicznego należy wymienić:

- 1) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Margonin, na obszarze wsi Sypniewo. Plan został przyjęty uchwałą Nr XIII/114/99 Rady Miasta i Gminy w Margoninie, dnia 29 grudnia 1999 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 23, poz. 243 z dnia 14 kwietnia 2000 roku). Plan miejscowy określa warunki zabudowy i zagospodarowania terenu dla terenu zabudowy rekreacyjnej oraz sportu i rekreacji jeździeckiej wsi Sypniewo – teren ośrodka Hotelu Sypniewo.
Miejscowy plan zawiera zapis związany z ochroną dziedzictwa archeologicznego: *„Wprowadza się konieczność uzgadniania z Konserwatorem Zabytków Archeologicznych – Delegatura w Pile, przyszłych prac ziemnych, celem objęcia ich nadzorem archeologicznym”*.
- 2) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Margonin na obszarze wsi Klotyldzin. Plan został przyjęty uchwałą Nr XII/115/99 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 29 grudnia 1999 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 23, poz. 244 z dnia 14 kwietnia 2000 roku). Plan miejscowy określa warunki zabudowy i zagospodarowania dla terenu m.in.: w zakresie urządzeń sportu i rekreacji w mieście Margonin oraz zabudowy rekreacyjnej z możliwością prowadzenia usług związanych z funkcją sportowo-rekreacyjną i wypoczynku nad wodą - teren miejskiego stadionu piłkarskiego i rybakówki oraz obszarów przyległych.
Miejscowy plan zawiera zapis związany z ochroną dziedzictwa archeologicznego: *„wprowadza konieczność uzgadniania z Konserwatorem Zabytków Archeologicznych – Delegatura w Pile, wszelkich robót ziemnych, celem objęcia wyżej wymienionych prac nadzorem archeologicznym”*.
- 3) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Margonin, przy ul. Powstańców Wlkp., działka o numerze 249/5. Plan został przyjęty uchwałą Nr XII/116/99 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 29 grudnia 1999 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 23, poz. 245 z dnia 14 kwietnia 2000 roku).
Plan miejscowy określa warunki zabudowy i zagospodarowania dla terenu m.in.: w zakresie zabudowy jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej z funkcją wynajmu pomieszczeń mieszkalnych w sezonie letnim, urządzeń sportu i rekreacji w Mieście Margonin – teren byłego ośrodka jeździeckiego.
Miejscowy plan zawiera zapis związany z ochroną dziedzictwa archeologicznego: *„wprowadza się konieczność uzgadniania z Konserwatorem Zabytków Archeologicznych – Delegatura w Pile, przyszłych prac ziemnych, celem objęcia ich nadzorem archeologicznym”*.
- 4) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na obszarze wsi Sypniewo (pole golfowe). Plan został przyjęty uchwałą Nr XXII/215/01 Rady Miasta i Gminy w Margoninie dnia 24 kwietnia 2001 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 77, poz. 1397 z dnia 25 czerwca 2001 roku).
Plan miejscowy określa warunki zabudowy i zagospodarowania dla terenu m.in.: sportu i rekreacji z elementami i urządzeniami towarzyszącymi oraz zielenią ogólnodostępną i terenu działalności usługowo-gospodarczej związane z funkcją sportowo-rekreacyjną oraz terenu rekreacyjnego z dopuszczeniem zabudowy – obszar projektowanego pola golfowego.
Miejscowy plan zawiera zapis związany z ochroną dziedzictwa archeologicznego: *„wprowadza się konieczność wyprzedzającego powiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o zamiarze przystąpienia do wykonywania prac ziemnych przy realizacji obiektów budowlanych”*.

- 5) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, na obszarze wsi Klotyldzin - działki o numerze ewidencyjnym: 265, 276, 277, 278, 279. Plan został przyjęty uchwałą Nr XXXV/327/02 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 2 października 2002 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 155, poz. 4407, z dnia 16 grudnia 2002 roku).

Obszar objęty planem miejscowym stanowi uzupełnienie zabudowy na jednym z pierwszych osiedli rekreacyjnych położonych w strefie przyjeziornej we wsi Klotyldzin.

Miejscowy plan zawiera zapisy z związane ochroną dziedzictwa archeologicznego:

- *„wprowadza się konieczność wyprzedzającego powiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych o zamiarze przystąpienia do prac ziemnych przy realizacji obiektów kubaturowych oraz podziemnego uzbrojenia, celem objęcia tych prac nadzorem konserwatorskim”*,
- *„na terenie objętym zmianą planu znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne pochodzące z neolitu, epoki brązu i średniowiecza będące pod ochroną konserwatorską, posiadające dokumentację wskazującą na jego istotną wartość dla dziedzictwa kulturowego – stąd – ustalenia ujęte w ust 1. niniejszego paragrafu”*.

- 6) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na obszarze wsi Sypniewo. Plan został przyjęty uchwałą Nr XXXV/328/02 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 2 października 2002 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 155, poz. 4408 z dnia 9 grudnia 2002 roku). Plan miejscowy określa warunki zabudowy i zagospodarowania terenu wsi Sypniewo (północna część) - tereny zabudowy rekreacyjnej z dopuszczeniem zabudowy.

Miejscowy plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego:

- *„wprowadza się konieczność wyprzedzającego powiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych o zamiarze przystąpienia do prac ziemnych przy realizacji obiektów kubaturowych oraz podziemnego uzbrojenia, celem objęcia tych prac nadzorem konserwatorskim”*,
- *„na terenie objętym zmianą planu znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne pochodzące z neolitu, epoki brązu i średniowiecza będące pod ochroną konserwatorską, posiadające dokumentację wskazującą na jego istotną wartość dla dziedzictwa kulturowego – stąd – ustalenia ujęte w ust 1. niniejszego paragrafu”*.

- 7) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonin. Plan został przyjęty uchwałą Nr XXIII/240/05 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 12 grudnia 2005 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 43, poz. 1114 z dnia 3 kwietnia 2006 roku). Plan określa warunki zabudowy i zagospodarowania terenu prawie dla całego miasta Margonina oraz wsi Klotyldzin (teren osiedla rekreacyjnego Rutki). Od momentu obowiązywania planu, został on parokrotnie zmieniony.

Miejscowy plan zawiera szeroko opisane zasady i warunki dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

1. *Zachowuje się istniejącą przestrzeń urbanistyczną opartą na historycznie wykształconym układzie ulic wokół Rynku, oznaczonej graficznie na rysunkach planu jako strefa ochrony konserwatorskiej.*
2. *W strefie ochrony konserwatorskiej wprowadza się:*
  - 1) *nakaz zachowania ulic w istniejących liniach rozgraniczających;*
  - 2) *zakaz zmiany istniejących linii zabudowy tworzących ciąg elewacji budynków przy ulicy lub placu;*

- 3) w przypadku realizowania zabudowy bezpośrednio stykającej się z zabudową istniejącą:
  - a) wysokość gzymsów i krawędzi muszą być równe w miejscu styku z analogicznymi elementami zabudowy istniejącej;
  - b) połacie dachu muszą mieć ten sam spadek jak połacie budynku sąsiedniego;
  - c) główne kalenice dachów powinny być równoległe;
- 4) dla obiektów objętych ochroną konserwatorską zakazuje się wprowadzania nadbudów, zmian formy elewacji i zmian kształtów dachów;
- 5) zakazuje się stosowania agresywnej, kontrastowej kolorystyki elewacji budynków.
- 3 Plan wskazuje obiekty wpisane do rejestru zabytków i obiekty objęte ochroną na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:
  - 1) dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków w zakresie przekształceń obowiązują przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
  - 2) dla obiektów objętych ochroną konserwatorską w zakresie przekształceń obowiązują przepisy ustawy Prawo budowlane.
- 4 Ochroną obejmuje się otoczenie uwzględniające wartości historyczne i widokowo - krajobrazowe kościoła p.w. św. Wojciecha, wpisanego do rejestru zabytków.
5. Stanowiska archeologiczne, zlokalizowane na terenie miasta, podlegają ochronie konserwatorskiej, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad nimi.
6. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się archeologiczną strefę ochrony konserwatorskiej w granicach oznaczonych na rysunkach planu.
7. Ustala się ochronę dla otoczenia obejmującego wartości widokowo-krajobrazowe i przyrodnicze, wczesnośredniowiecznego grodziska-Margonin, stanowisko 1 - w rejonie grodziska zakazuje się prowadzenia działalności związanej z pracami ziemnymi
8. Ustala się obowiązek uzgadniania prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej oraz strefy ochrony stanowisk archeologicznych z właściwym terenowo Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, celem określenia obowiązującego zakresu badań archeologicznych.
- 8) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na obszarze miasta Margonina wybranych obszarów byłego ośrodka rekreacyjnego oraz w rejonie ul. Cmentarnej. Plan został przyjęty uchwałą Nr XX/219/2008 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 18 lipca 2008 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 160, poz. 2734 z dnia 23 września 2008 roku). Plan miejscowy określa warunki zabudowy i zagospodarowania terenu miasta Margonina na obszarze ośrodka wypoczynkowego oraz w rejonie ul. Cmentarnej.

Zapisy dotyczące ochrony zabytków zawarte są w Rozdziale 5 planu pn.: Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków”: „dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z właściwym terenowo Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, przed uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na budowę oraz rozpoczęciem prac ziemnych związanych z inwestycją, w celu ustalenia obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu z właściwym terenowo Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, celem określenia obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych”.
- 9) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na obszarze miasta Margonin – w rejonie działek o numerze ewidencyjnym 294/6 i 294/7 oraz w rejonie pomiędzy ul. Targową i Mickiewicza. Plan został przyjęty uchwałą Nr XXXIV/406/2009

Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 4 listopada 2009 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 16, poz. 494 z dnia 22 stycznia 2010 roku).

W powyższym planie miejscowym zapisy chroniące zabytki przedstawiają się następująco: *„dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się, na obszarach objętych planem, obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, przed uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, w celu ustalenia obowiązującego inwestora, zakresu prac archeologicznych”*.

10) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonina – obszar położony w centrum miasta, w rejonie ulic Kościelnej, Stajennej i Polnej. Plan został przyjęty uchwałą Nr IV/19/2011 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 26 stycznia 2011 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 62, poz. 1093 z dnia 15 marca 2011 roku). Plan miejscowy określa warunki zabudowy i zagospodarowania terenu Miasta Margonina centrum miasta. Ukierunkowany jest na wprowadzenie funkcji sportowo – rekreacyjnej i kulturalnej. Ochroną konserwatorską, w granicach uchwalenia planu objęte są: obiekt posterunku policji i zewidencjonowane stanowiska archeologiczne nr 33 i 34. Plan miejscowy wskazuje, że:

- *„dla ochrony dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, prac ziemnych, związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, celem określenia obowiązującego inwestora, zakresu prac archeologicznych”*,
- *„w granicach strefy ochrony konserwatorskiej i ochrony archeologicznej wszelkie prace budowlano-ziemne uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków”*,

11) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonina – rejon ulicy Cmentarnej, Strzeleckiej i Zielonej. Plan został uchwalony uchwałą Nr V/33/2011 Rady Miasta i Gminy w Margoninie, dnia 10 marca 2011 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 118, poz. 1955 z dnia 4 maja 2011 roku). Na obszarze objętym planem planowane jest wprowadzenie zabudowy przemysłowej, usługowej oraz mieszalnej jednorodzinnej.

Miejscowy plan zawiera zapis związany ochroną dziedzictwa archeologicznego: *dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, istnieje obowiązek uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu celem uzyskania pozwolenia WWKZ na prace archeologiczne przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę*.

12) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonina – obszar działek oznaczonych numerem ewidencyjnym 127, 128, 137, 139/8 i 140, obręb Margonin, położonych pomiędzy ul. Polną i Stajenną. Plan został przyjęty uchwałą Nr IX/77/2011 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 29 czerwca 2011 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 238, poz. 3831 z dnia 5 września 2011 roku). Plan miejscowy określa warunki zabudowy i zagospodarowania terenu miasta Margonina, wprowadzając tereny usług rekreacji, sportu i wypoczynku.

Miejscowy plan zawiera zapis związany ochroną dziedzictwa archeologicznego, *„dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, istnieje obowiązek uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu celem uzyskania pozwolenia WWKZ na prace archeologiczne przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę”*.

- 13) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonina – wybrane obszary położone przy ul. Kościuszki i 22 Stycznia. Plan został przyjęty uchwałą Nr XII/106/2011 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 9 listopada 2011 roku (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Wlkp. poz. 458 z dnia 18 stycznia 2012 roku). Na obszarze objętym zmianą miejscowego planu wprowadzona została zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego, że dla:
- *ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z właściwym terenowo Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, przed uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu w celu uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace archeologiczne,*
  - *budowy budynków mieszkalnych konieczne jest przed uzyskaniem pozwolenia na budowę (oprócz pozwolenia na prace archeologiczne) uzyskanie pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie robót budowlanych na obszarze wpisanym do rejestru zabytków.*
- 14) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Klotyldzin. Plan przyjęty uchwałą Nr XIX/168/2012 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 28 czerwca 2012 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2012 roku, poz. 3708 z dnia 3 września 2012 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego: *„dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, istnieje obowiązek uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu celem uzyskania WVKZ na prace archeologiczne przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę”.*
- 15) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonin (obszar byłego ośrodka jeździeckiego przy ul. Powstańców Wlkp.). Plan przyjęty uchwałą Nr XIX/167/2012 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 28 czerwca 2012 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2012 roku, poz. 4153 z dnia 4 października 2012 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego:
- *obszar objęty planem znajduje się w konserwatorskiej strefie ochrony zewidencjonowanego stanowiska archeologicznego Nr 13.*
  - *dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, przed uzyskaniem decyzji pozwolenia na budowę, prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, w celu ustalenia, obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych.*
- 16) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Klotyldzin – nieruchomość oznaczona numerem ewidencyjnym 258, obręb Klotyldzin. Plan przyjęty uchwałą Nr XXII/203/2012 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 11 października 2012 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2012 roku, poz. 6340, z dnia 20 grudnia 2012 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego: *„dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, istnieje obowiązek prowadzenia przy realizacji inwestycji badań archeologicznych, zakres których określi pozwolenie WVKZ na badania archeologiczne, które należy uzyskać przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę”.*

- 17) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonin, w rejonie ul. Polnej. Plan przyjęty uchwałą Nr XXV/254/2013 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 24 stycznia 2013 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2013 roku, poz. 2067 z dnia 11 marca 2013 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego: „ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, istnieje obowiązek uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu celem uzyskania pozwolenia WWKZ na prace archeologiczne przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę”
- 18) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w obrębie nieruchomości oznaczonej numerem ewidencyjnym: 45/5, 195/2, 127/1, 127/2, 195/6, 318/11, 318/12, 318/14 obręb Kłotyldzin oraz 992, 989 obręb Margonin. Plan przyjęty uchwałą Nr XXVI/261/2013 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 21 lutego 2013 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2013 roku, poz. 2536, z dnia 28 marca 2013 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego: „ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, istnieje obowiązek uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu celem uzyskania pozwolenia WWKZ na prace archeologiczne przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę”.
- 19) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Sypniewo, w rejonie ul. Wodnej, Brzegowej, Jeziornej i Źródlanej. Plan przyjęty uchwałą Nr XXIX/303/2013 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 23 maja 2013 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2013 roku, poz. 4260, z dnia 3 lipca 2013 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego: „ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, istnieje obowiązek prowadzenia przy realizacji inwestycji badań archeologicznych, zakres których określi pozwolenie WWKZ na badania archeologiczne, które należy uzyskać przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę”.
- 20) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Zbyszewice, w rejonie działki oznaczonej numerem ewidencyjnym 129/5. Plan przyjęty uchwałą Nr XXXII/344/2013 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 10 października 2013 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2013 roku, poz. 6323, z dnia 14 listopada 2013 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego: „ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, istnieje obowiązek prowadzenia przy realizacji inwestycji badań archeologicznych, zakres których określi pozwolenie WWKZ na badania archeologiczne, które należy uzyskać przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę”.
- 21) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonin, w rejonie ul. Powstańców Wlkp. (obszar Ośrodka Wypoczynkowego oraz teren przy zbiorniku wodnym). Plan przyjęty uchwałą Nr XXXIII/349/2013 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 7 listopada 2013 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2013 roku, poz. 7193, z dnia 12 grudnia 2013 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego:
- „obszar nieruchomości oznaczonej numerem ewidencyjnym 798 - Rysunek nr 1 oraz cały obszar Rysunku nr 2 objęty jest historycznym układem urbanistycznym miasta Margonin wpisanym do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego.
  - wszelkie zmiany dotyczące formy architektonicznej, detalu architektonicznego elementów konstrukcyjnych, widoków elewacyjnych itp. poprzedzić uzgodnieniami z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu, Delegatura w Pile.

- *ochroną obejmującą się objętą rejestrem i ochroną konserwatorską istniejącą zabudowę położoną wzdłuż ul. Powstańców Wlkp. – zgodnie z oznaczeniami na rysunkach planu.*
  - *dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgodnienia z WUOZ w Poznaniu, Delegatura w Pile, przed uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na budowę oraz rozpoczęciem prac ziemnych związanych z inwestycją, w celu ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych”.*
- 22) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Sypniewo, część północno – wschodnia. Plan przyjęty uchwałą Nr XXXVI/378/2014 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 30 stycznia 2014 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2014 roku, poz. 1260, z dnia 27 lutego 2014 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego: *„dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, istnieje obowiązek prowadzenia przy realizacji inwestycji badań archeologicznych, zakres których określi pozwolenie WWKZ na badania archeologiczne, które należy uzyskać przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę”.*
- 23) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Margonin w rejonie miejscowości Adolfowo, Studźce i Sypniewo. Plan przyjęty uchwałą Nr VI/59/2015 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 26 marca 2015 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2014 roku, poz. 2632, z dnia 21 kwietnia 2015 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego: *„w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków i krajobrazu kulturowego nakazuje się postępować zgodnie z przepisami odrębnymi w przypadku ujawnienia przedmiotu posiadającego cechy zabytku podczas prowadzenia prac budowlanych i ziemnych”.*
- 24) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Margonin – działka nr 715/1, 715/2, 715/3 obręb miasto Margonin. Plan przyjęty uchwałą Nr IX/108/2015 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 18 czerwca 2015 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2014 roku, poz. 4488, z dnia 13 lipca 2015 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego:
- *„dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, istnieje obowiązek prowadzenia przy realizacji inwestycji badań archeologicznych, zakres których określi pozwolenie WWKZ na badania archeologiczne, które należy uzyskać przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę,*
  - *nie określa się zasad ochrony dóbr kultury współczesnej z uwagi na niewystępowanie takich obiektów na obszarze objętym planem”,*
- 25) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonin, w rejonie ul. Cmentarnej, Strzeleckiej i Zielonej – etap I. Plan przyjęty uchwałą Nr XXIII/277/2016 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 23 czerwca 2016 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2016 roku, poz. 4242 z dnia 4 lipca 2016 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego, tj.:
- *„ze względu na lokalizację terenów objętych zmianą planu w strefie ochrony stanowisk archeologicznych nr 7 ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem przedmiotowych terenów a wymagających prac ziemnych innych niż prace polegające na uprawie roli,*
  - *w uzasadnionym przypadku ustala się nakaz wstrzymania prac ziemnych oraz nakaz przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych,*
  - *inwestor winien uzyskać pozwolenie na badania archeologiczne przed otrzymaniem pozwolenia na budowę”.*

26) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonin, w rejonie: Ośrodka Wypoczynkowego – Hotel w Margoninie i ul. Polnej – teren zabudowy wielorodzinnej. Plan przyjęty uchwałą Nr XXXIII/391/2017 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 18 maja 2017 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2017 roku, poz. 4076 z dnia 26 maja 2017 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego:

- *„ze względu na lokalizację terenu zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej w strefie ochrony stanowisk archeologicznych (ob. AZP 40-29/21), ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem przedmiotowej części terenu a wymagających prac ziemnych innych niż prace polegające na uprawie roli,*
- *w uzasadnionym przypadku ustala się nakaz wstrzymania prac ziemnych oraz nakaz przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych,*
- *inwestor winien uzyskać pozwolenie na badania archeologiczne przed otrzymaniem pozwolenia na budowę”.*

27) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonin, w rejonie ul. Kościuszki. Plan przyjęty uchwałą Nr XLI/478/2018 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 25 stycznia 2018 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2018 roku, poz. 1772 z dnia 25 stycznia 2018 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego:

- *„tereny objęte zmianą planu zlokalizowane są w południowej części na terenie historycznego założenia urbanistycznego miasta Margonin, wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 695/Wlkp/A decyzją WWKZ z dnia 07.08.2008 r.,*
- *wszelkie roboty budowlane na tym obszarze wymagają pozwolenia właściwego organu, odpowiedzialnego za ochronę zabytków,*
- *w granicach historycznego założenia urbanistycznego miasta Margonin, którego granice wskazano na załączniku graficznym zmiany planu, obowiązują następujące zasady zabudowy i zagospodarowania terenu:*
  - *obowiązuje nakaz zachowania bez zmian historycznego rozplanowania przestrzennego w zakresie istniejącego układu i linii zabudowy, komunikacji wewnętrznej, kompozycji wewnątrz urbanistycznych, podziału terenu oraz kompozycji zieleni,*
  - *obowiązuje nakaz harmonizowania nowej zabudowy pod względem gabarytu, architektury i charakteru z istniejącą zabudową zabytkową i wkomponowania w historyczny układ przestrzenny,*
  - *realizowanie prac remontowych, adaptacyjnych obiektów zabytkowych oraz zmian w zagospodarowaniu i sposobie użytkowania obiektu wraz z otoczeniem, tylko na warunkach określonych w przepisach odrębnych, dotyczących obiektów objętych ochroną konserwatorską,*
- *ze względu na lokalizację terenów objętych zmianą planu w strefie ochrony stanowisk archeologicznych nr 20 i 21 (AZP 40-29/28, 29), ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem przedmiotowych terenów, a wymagających prac ziemnych innych niż prace polegające na uprawie roli,*
- *w uzasadnionym przypadku ustala się nakaz wstrzymania prac ziemnych oraz nakaz przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych,*

- *inwestor winien uzyskać pozwolenie na badania archeologiczne przed otrzymaniem pozwolenia na budowę. 4. Obowiązuje nakaz zachowania bez zmian wszystkich obiektów zabytkowych w zakresie ich gabarytów, wystroju i detalu architektonicznego”.*

28) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonin - działki nr ewid. 898/1 i 898/2, obręb geodezyjny Margonin. Plan przyjęty uchwałą Nr XLVI/514/2018 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 23 maja 2018 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2018 roku, poz. 4633 z dnia 7 czerwca 2018 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego:

- *„w granicach terenu objętego zmianą planu miejscowego wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych, w której ochroną konserwatorską obejmuje się średniowieczne i nowożytnie nawarstwienia kulturowe miasta Margonin,*
- *na terenie strefy konserwatorskiej dopuszcza się prowadzenie działalności inwestycyjnej na zasadach określonych w zmianie planu miejscowego oraz określa się wymóg prowadzenia prac archeologicznych w trakcie prowadzenia prac ziemnych,*
- *teren objęty zmianą planu zlokalizowany jest w granicach historycznego założenia urbanistycznego miasta Margonin, wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 695/Wlkp/A decyzją WWKZ z dnia 07.08.2008 r.,*
- *wszelkie roboty budowlane na tym obszarze wymagają pozwolenia właściwego organu, odpowiedzialnego za ochronę zabytków,*
- *w granicach historycznego założenia urbanistycznego miasta Margonin, którego granice wskazano na załączniku graficznym zmiany planu, obowiązuje utrzymanie historycznej kompozycji układu urbanistycznego, w tym m.in. gabarytów wysokościowych zabudowy, wytyczonych wysokością zachowanej zabudowy historycznej,*
- *budynek zlokalizowany na działce nr ewid. 898/1, położony bezpośrednio w głównej pierzei rynku, wpisany jest do gminnej ewidencji zabytków,*
- *obowiązuje nakaz zachowania bez zmian budynku wpisanego do gminnej ewidencji zabytków w zakresie bryły, gabarytów, historycznej kompozycji elewacji, historycznego podziału stolarki okiennej i drzwiowej oraz historycznego pokrycia i kształtu dachu”.*

29) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ul. Szamocińskiej i ul. Strzeleckiej Plan przyjęty uchwałą Nr XXVIII/282/2021 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 8 lipca 2021 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2021 roku, poz. 6061 z dnia 27 lipca 2021 roku. Plan zawiera zapisy związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego:

- *„W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych ustala się w granicach stanowisk archeologicznych nr 9 i 10, ob. AZP 40-29/7,8, oznaczonych na rysunku planu, wymóg prowadzenia badań archeologicznych w trakcie prac ziemnych na terenie stanowiska archeologicznego”.*

W sześciu aktualnych planach miejscowych gminy Margonin brak jest zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa archeologicznego, tj.:

1) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Kłotyldzin, teren budownictwa rekreacyjnego na obszarze działki o numerze ewidencyjnym 48/1. Plan przyjęty uchwałą Nr XXVI/259/97 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 30 grudnia 1997 roku (opublikowany w Dz. Urz. Woj. Pilskiego Nr 4, poz. 23 z 16 lutego 1998 roku). Plan miejscowy określa warunki zabudowy i zagospodarowania terenu dla jednego z pierwszych osiedli rekreacyjnych położonych w strefie przyjeziornej we wsi Kłotyldzin,

- 2) zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na obszarze wsi Sypniewo, działki o numerach geodezyjnych 96/8, 96/14, i 96/15 (część działki). Plan przyjęty uchwałą Nr XXIX/296/98 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 18 czerwca 1998 roku (opublikowany w Dz. Urz. Woj. Piłskiego Nr 19, poz. 138 z dnia 20 lipca 1998 roku). Plan miejscowy określa warunki zabudowy i zagospodarowania terenu dla terenu zabudowy rekreacyjnej osiedli mieszkaniowych położonych w strefie przyjeziornej wsi Sypniewo,
- 3) zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Margonin na obszarze wsi Klotyldzin - działki o numerach geodezyjnych: 50/1, 51/6, 51/7, 51/8, 51/9 (część działki) 51/1, 51/2, 51/3, 51/4, 51/9 (część działki). Plan przyjęty uchwałą Nr XXIX/297/98 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 18 czerwca 1998 roku (opublikowany w Dz. Urz. Woj. Piłskiego Nr 19, poz. 139 z dnia 20 lipca 1998 roku). Plan miejscowy określa warunki zabudowy i zagospodarowania terenu dla terenu zabudowy rekreacyjnej dla osiedli mieszkaniowych położonych w strefie przyjeziornej wsi Klotyldzin,
- 4) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Klotyldzin, w rejonie ul. Borówkowej, ul. Jeżynowej, ul. Poziomkowej, ul. Malinowej i ul. Grzybowej. Plan przyjęty uchwałą Nr XIV/148/2015 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 8 października 2015 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2015 roku, poz. 5933, z dnia 19 października 2015 roku. W planie tym nie ustalono zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- 5) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Margonin, w rejonie położonym pomiędzy ul. Sosnową a Rzeką Margoninką. Plan przyjęty uchwałą Nr XIV/149/2015 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 8 października 2015 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2015 roku, poz. 5934, z dnia 19 października 2015 roku. W planie tym nie ustalono zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- 6) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Młynary (część północno-wschodnia). Plan przyjęty uchwałą Nr IV/43/2019 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 28 lutego 2019 roku, ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2019 roku, poz. 3009 z dnia 19 marca 2019 roku. Plan miejscowy określa warunki zabudowy i zagospodarowania terenu dla północno – wschodniej części wsi Młynary.

W celu ochrony zabytków archeologicznych w miejscowy planach zagospodarowania przestrzennego należy:

- określać i respektować wyznaczone strefy ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych,
- wprowadzać zapis zapewniający prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych tj. układu urbanistycznego miasta Margonin, układów ruralistycznych, założeń pałacowo-parkowych, zabytkowych cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków: *„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”*

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

Obszar miasta Margonina (wpisany do rejestru zabytków) jest terenem ukształtowanym w średniowieczu, z elementami rozwiniętymi w następnych stuleciach, szczególnie w XIX wieku oraz na początku XX wieku.

W obrębie historycznego układu urbanistycznego Margonina zostały udokumentowane stanowiska archeologiczne oraz nawarstwienia kulturowe, rozpoznane w trakcie różnych badań terenowych, zarówno powierzchniowych jak również nadzorów i interwencji. Z badań tego terenu wynika, że Margonin położony jest na obszarze o bogatych tradycjach osadniczych sięgających aż okresu epoki kamienia – mezolitu (ok. 8300–4300 roku p.n.e.) i neolitu (ok. 4300–1700 roku p.n.e.). Dla epoki brązu (około 1800 – 650 roku p.n.e.) oraz wczesnej epoki żelaza (około 650 – 125 roku p.n.e.), poświadczone zostało osadnictwo ludności kultury łużyckiej i pomorskiej, które odegrały ważną rolę w kolonizacji tego obszaru. Z młodszym okresem przedrzymskim (schyłek II wieku p.n.e. – początek I wieku n.e.) i okresem wpływów rzymskich (I – V wieku n.e.) wiążą się natomiast ślady pobytu ludności kultury przeworskiej, później wielbarskiej. Wzrost dynamiki zasiedlenia nastąpił w XI wieku w okresie wczesnego średniowiecza.

Na okres późnego średniowiecza datowane jest grodzisko stożkowate, znajdujące się na terenie miasta, w pobliżu ujścia strumienia rzeki Margoninki do Jeziora Margonińskiego. Przetrwowało ono w postaci czworobocznego nasypu o wysokości 3 metrów i wymiarach ok. 40x40 metrów. Pierwotnie usytuowane było na wyspie, a więc w miejscu dogodnym z obronnego punktu widzenia. Obok grodu rozwinęła się osada otwarta. Najstarsza wzmianka o Margoninie pochodzi z 1364 roku i dotyczy podziału posiadłości biskupstwa poznańskiego i arcybiskupstwa gnieźnieńskiego. Z aktu tego wynika, że już wtedy istniała tu parafia. Genezę parafii margonińskiej odnieść można jednak do czasów wcześniejszych, XIII lub nawet XII wieku. Pierwotny kościół usytuowany był w miejscu dzisiejszego, poza obrębem późniejszego miasta, na północ od grodu, przy głównej drodze. Między grodem a kościołem rozciągała się osada.

Zasadniczy wpływ na uformowanie się w Margoninie ośrodka grodowego i związanej z nim osady miał rozwój sieci komunikacyjnej w pn.-wsch. Wielkopolsce. Przebiegał tędy m. in. ważny trakt ze stołecznego Gniezna do grodów nadnoteckich. Zwiększające się znaczenie północnej Wielkopolski było też związane z rosnącym w XII wieku zainteresowaniem książąt piastowskich Pomorzem. Rozwój własności rycerskiej i popieranie osadnictwa miało na celu obronę przed najazdami Pomorzan. Początkowo Margonin był własnością rodu Pałuków, w XIV wieku przeszedł w ręce Grzymałów. Pierwszym znanym ze źródeł właścicielem miejscowości był sędzia poznański Przeclaw (1365), który wznosił tu murowaną siedzibę o charakterze obronnym, nazywaną w źródłach *fortalicium* (1469). Jej lokalizacja nie została jednoznacznie ustalona, sytuuje się ją bądź w miejscu wspomnianego grodziska, bądź bliżej miasta, w rejonie ul. Paderewskiego. Pozostawała ona siedzibą rodu do XVI wieku, kiedy to wybudowana została nowa rezydencja w położonej na wsch. od miasta Margonińskiej Wsi.

Data nadania Margoninowi prawa miejskiego nie jest znana, nastąpiło to z inspiracji dziedziców zapewne na przełomie XIV i XV wieku. Terminem *ante quem* jest rok 1402, kiedy to w źródłach występuje po raz pierwszy wójt Mikołaj. Lokacja miasta w pobliżu istniejącej wcześniej osady pociągnęła za sobą istotne zmiany w strukturze przestrzennej Margonina. O kształcie miasta zdecydował dawny system drożny. Nie wykształcił się tu układ szachownicowy, lecz – z wyjątkiem bloków przyrynkowych – domy stawiano wzdłuż wybiegających z Rynku dawnych dróg. Nieregularny plan spowodował duże zróżnicowanie kształtów i wielkości bloków zabudowy.

Rynek posiada kształt zbliżony do wydłużonego południkowo prostokąta o wymiarach ok. 100x60 metrów. Z pn.-zach. narożnika wybiega droga do Chodzieży i Szamocina (ul. Kościelna); po pn.-zach. stronie strumienia – rozstaje dróg (pl. Suwalskiego, ulice Powstańców Wlkp. i Szamocińska). Z narożnika pn.-wsch. wybiega droga do Gołańczy i Kcyni (ul. Jankowskiego), z narożnika pd.-wsch. – do Wągrowca i Gniezna (ul. Boczna i Poznańska). Na zachód wybiegają z rynku dwie uliczki (miedzuchy) łączące Rynek z ulicami Szpitalną i Okopową oraz z brzegiem jeziora i Nowym Miastem (ul. Paderewskiego i Kuźniowa). Uliczki gospodarcze na tyłach bloków przyrynkowych znajdują się po stronie pn. (ul. Ogrodowa) oraz zach. (ul. Wąska). Od wsch. blok przyrynkowy ograniczony jest odcinkiem ul. Poznańskiej. Od pd. uliczki gospodarczej brak (być może pierwotnie została wytyczona, później – wchłonięta przez parcele przyrynkowe, łączące się z przyległymi gruntami uprawnymi). Miasto nie posiada wyraźnego zarysu, co wynika z tego, iż nigdy nie było ono obwarowane.

Przy Rynku oraz wzdłuż ulic wymierzono szereg parcel, które stopniowo zabudowywano. Na pn. od Rynku w XV wieku w miejscu wcześniejszej drewnianej świątyni wzniesiono murowany kościół, istniała też szkoła parafialna. Za miastem, na górze w pobliżu dzisiejszej stacji kolejowej wznosił się kościół cmentarny p.w. św. Doroty. U schyłku średniowiecza Margonin był jednym z wielu niewielkich miasteczek prywatnych, liczących niewielu mieszkańców i obsługujących lokalne rynki związane z ich najbliższym otoczeniem.

W opisanym kształcie Margonin przetrwał bez większych zmian do końca XVIII wieku, nie zmienił się układ ulic i dróg wylotowych, które stopniowo zabudowywano. Przedmieścia ciągnęły się głównie wzdłuż dróg do Gołańczy i Kcyni (ul. Kazimierza Jankowskiego dawna ul. 22 Stycznia) i do Chodzieży (ul. Powstańców Wlkp.), nieco skromniejsza zabudowa powstawała wzdłuż ul. Poznańskiej i Szamocińskiej. Na pocz. XVII wieku staraniem Rozdrażewskich wzniesiono nowy budynek kościoła parafialnego. W roku 1737 został on zniszczony przez pożar. Odbudowano go w stylu późnobarokowym staraniem Anny Ciecierskiej w latach 1753-55. Istniała również plebania, zabudowania gospodarcze, dzwonnica, szpital oraz szkoła (XVII-XVIII wieku). Średniowieczny kościół św. Doroty wzmiankowany był w latach 1641-1738. W XVIII wieku uległ zniszczeniu.

W czasach nowożytnych rozwój Margonina hamowały wojny, pożary czy zarazy. W 2 poł. XVII wieku na skutek wielkich zniszczeń Margonin utracił na pewien czas prawa miejskie. Ponowna lokacja nastąpiła w roku 1696 staraniem ówczesnej właścicielki – Joanny Gembickiej. Pod względem prawnym Margonin pozostawał miastem prywatnym. Jego właścicielami po Grzymałach Margonińskich i Czarnkowskich byli Rokossowscy (XVI wieku), następnie – Rozdrażewscy, na przełomie XVII i XVIII wieku – Gembiccy, następnie – Ciecierscy a od poł. XVIII wieku Skórzewscy. Od XVI wieku siedziba dziedziców znajdowała się w Margońskiej Wsi. W 2 poł. XVIII wieku Skórzewscy wzniesli tu nowy budynek dworu. W roku 1765 F. Skórzewski założył Aleję Lipową, łączącą rezydencję z miastem. W roku 1788 założony został dworski park.

W wyniku I rozbioru Polski (1772) Margonin dostał się pod panowanie pruskie. Ważnym wydarzeniem w dziejach miasta było powołanie gminy ewangelickiej (1773). Pierwszy kościół luterański zbudowano w roku 1788 na miejscu domniemanego grodu. W roku 1816 obszar miasteczka powiększył się w wyniku przyłączenia przyległej do niego od pd.-zach. osady tkackiej zw. Nowym Miastem, powstałej w końcu XVIII wieku lub na początku XIX wieku.

Dawną drewnianą zabudowę Margonina stopniowo zastępowano budynkami murowanymi. Wzniesiono szereg nowych domów, inne przebudowywano. Z końca XVIII wieku i 1 połowy XIX wieku zachowały się: plebania i dzwonnica w zespole kościoła parafialnego, a także domy

mieszkalne przy Rynku (nr 7, 8, 12, 13, 15, 16, 19, 22 i 26) oraz przy ulicach: Bocznej (nr 4), Nowe Miasto (nr 9 i 12), Okopowej (nr 2, 3 i 10), Paderewskiego (nr 6, 10 i 14), Powstańców Wlkp. (nr 40), Poznańskiej (nr 4, 17 i 19) i Kazimierza Jankowskiego (nr 8 i 12).

W okresie zaborów właścicielami Margonina początkowo pozostawali Skórzewscy, później majątność została sprzedana Ludwikowi Lessingowi (1837), następnie zaś – Carlowi von Swichow (1842). Na polecenie nowego właściciela dwór Skórzewskich przebudowany został na neorenesansowy pałac (1842-52, proj. przypisywany arch. F. A. Stüllerowi).

W drugiej połowie XIX wieku oraz na początku XX wieku (do roku 1918) rozwijała się zabudowa wokół istniejących już ulic. Oprócz budynków mieszkalnych i mieszkalno-handlowych (piętrowe kamienice w zwartej zabudowie przy Rynku oraz początkowych odcinkach ulic wylotowych, parterowe domy na przedmieściach) pojawiły się obiekty sakralne: synagoga przy ul. Poznańskiej (rozebrana 1939), kościół staroluterański przy ob. ul. Powstańców Wlkp. (po spaleniu poprzedniego, osiemnastowiecznego; późniejsza remiza straży pożarnej, rozebrany w 1970 roku) i neoromański kościół ewangelicko-unijny w Rynku (1890-91, rozebrany w latach 50. XX wieku). Powstały też budynki użyteczności publicznej: sąd oraz więzienie przy Rynku 21 (1878), szkoły (obecnie budynki mieszkalne) przy ul. Kościelnej 11 (1905) i ul. Poznańskiej 31 (1908), poczta przy ul. Powstańców Wlkp. (w r. 2000 zastąpiona nowym budynkiem), szpital (pocz. XX wieku, ob. budynek sióstr służebniczek NMP) przy ulicy Szpitalnej 9, posterunek policyjny (po 1892 roku) przy ul. Kościelnej 21 oraz hotele przy ul. Cmentarnej 2 (1903), Szamocińskiej 8 (1911), Rynku 10 (1912). Otwarcie w roku 1908 linii kolejowej z Chodzieży przez Margonin i Szamocin do Gołańczy i budowa dworca w znacznym oddaleniu od miasta pociągnęło za sobą intensywniejszą zabudowę wschodniego odcinka ob. ul. Kazimierza Jankowskiego i ob. ul. Kościuszki. Pałac w Margońskiej Wsi został przebudowany na potrzeby Królewskiej Szkoły Leśnej (1895-1908). Z budynków przemysłowych wymienić trzeba browar (1899; później fabryczka wody sodowej i lemoniady, mleczarnia, młyn parowy, ob. opuszczony) przy ul. Cmentarnej i zabudowania d. gazowni (1908, ob. M-GOK) przy ul. Powstańców Wlkp. 15.

W okresie międzywojennym wytyczone zostały nowe ulice – Polna i Dworcowa. Powstawały obiekty głównie sportowe i rekreacyjne: łaźienki miejskie przy ul. Kościelnej, kąpielisko nad jeziorom od strony ul. Nowego Miasto, strzelnica przy ul. Strzeleckiej. Zmodernizowany został stadion na terenie parku przy Państwowej Szkole dla Leśniczych. W roku 1929 na pl. Suwalskiego odsłonięto pomnik Wolności (zniszczony w okresie okupacji, odbudowany po wojnie – obecnie rozebrany).

Obszar Margonina, kształtujący się przez blisko 800 lat, ukazuje nieprzerwaną ciągłość procesów urbanizacji ośrodka. Każdy etap rozwoju tj. osadnictwa przedlokacyjnego, lokacji miejskiej, późniejszego rozwoju oraz przemian w XIX i XX wieku jest dobrze widoczny. W mieście zachowały się również relikty osadnictwa oraz obiekty architektury i budownictwa od nowożytności po okres międzywojenny. Wyznaczone granice obejmują teren o największym nasyceniu elementów przestrzeni historycznej miasta.

Dobry stan zachowania poszczególnych elementów układu przestrzennego: Rynku, ulic, podziałów gruntów i architektury sakralnej, użyteczności publicznej i mieszkalnej oraz wyraźna czytelność ich genezy widzianej w szerokim kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego Wielkopolski w czasie wielkiej reformy państwa w XIII i XIV wiek, a także w kontekście dalszych przekształceń w wiekach późniejszych, szczególnie w latach głębokich przemian ustrojowych i gospodarczych w wieku XIX i I połowie następnego stulecia, stawia historyczny ośrodek miejski w grupie szczególnie cennych zespołów, składających się na dziedzictwo kulturowe kraju.

Uwidacznia się to również przez nagromadzenie historycznej architektury uznanej za szczególnie cenne przykłady zabytkowej zabudowy miasta i wpisanej do rejestru zabytków.

Prócz miasta Margonin na terenie gminy Margonin znajdują się 22 miejscowości, które wchodzą w skład 11 sołectw. Najciekawszą historią charakteryzują się wsie:

Próchnowo

Wieś została założona przez Bolesława Odonicza w 1272 roku, który sprzedał ją Henrykowi Stroibrowi z Kłęcka (zasiedlił ją na prawie niemieckim). W 1364 roku wieś weszła wraz z parafią margonińską w skład diecezji poznańskiej. W 1579 roku wieś liczyła 16 gospodarstw, 6 zagród i 1 kuźnię. Według informacji z 1618 roku we wsi stał młyn wodny z dwoma trybami. W XVI i XVII wieku w Próchnowie znajdowała się gmina Braci Czeskich. Ich zbór zamieniony później na magazyn i sklep spożywczy rozebrano na początku lat 70. XX wieku.

Po pierwszym rozbiórze Polski w 1789 roku majątek Próchnowo staje się własnością Antoniny z Garczyńskich Skórzewskiej, żony właściciela Margonina hrabiego Fryderyka Skórzewskiego. W tym czasie wieś liczyła 180 mieszkańców, w tym 10 Niemców. Po śmierci Antoniny Skórzewskiej właścicielem Próchnowa zostaje jej syn hrabia Heliodor Skórzewski. Wówczas zamieszkiwało ją 271 mieszkańców, a w 1871 roku 579 - w tym 22 Niemców. Kolejni właściciele to Stanisław syn Heliodora, a po jego nagłej śmierci Ofelia córka Heliodora i jej mąż Józef Potulicki. W 1867 roku majątek Próchnowo stał się „majoratem” a pierwszym „ordynatem” został syn Ofelii i Józefa hrabia Zygmunt Potulicki – Skórzewski.

W skład „majoratu” obok Próchnowa wchodziły następujące wsie: Bugaj, Dziewoklucz, Klaudia, Nowe Próchnowo (Heliodorowo), Ofelia, Sułaszewo, Tereska, Witkowice oraz Zbyszewice. W 1910 roku Próchnowo liczyło 473 mieszkańców, w tym 7 Niemców. Ostatnim „ordynatem” był hrabia Roman Jerzy Potulicki – Skórzewski. Poszczególne folwarki majątku były zarządzane przez dzierżawców. W wyniku nadużyć ostatniego „ordynata”, pod koniec lat trzydziestych XX wieku „majorat” stał się „dominium państwowym”. W czasie okupacji gospodarowali w nim Niemcy. Po II wojnie światowej folwark wszedł w skład Kombinatu Państwowych Gospodarstw Rolnych w Strzelcach – oddział PGR Próchnowo, który po rozwiązaniu (lata 90. XX wieku) zastał skomunalizowany przez samorząd Gminy Margonin i sprzedany Spółdzielni "ADOROL" w Adolfowie oraz rolnikom indywidualnym.

Jadąc w kierunku Margonina znajduje się głąz narzutowy zwany „Zakłątą karczmą” (stanowiący pomnik ochrony przyrody).

Kowalewo

Kowalewo należy do jednej z najstarszych wsi w gminie. Powstała jako wieś służebna wobec grodu margonińskiego. Nazwa Kowalewo powstała od zawodu kowal. Pierwsza pisana wzmianka pochodzi z 1364 roku. Powierzchnia wsi wynosi 391 ha. Wieś w 1580 roku liczyła 6 gospodarstw, a w 1750 roku - 92 mieszkańców, w roku 1843 roku - 106 mieszkańców, a w 1910 roku - 189 mieszkańców.

Lipiny

Podobnie jak Kowalewo, Lipiny są jedną z najstarszych wsi w gminie. Wieś została założona we wczesnym średniowieczu jako wieś rycerska. Pierwsza pisana wzmianka pochodzi z 1364 roku. Nazwa wsi wywodzi od rosnących w okolicy lip. W 1773 roku wieś liczyła 150 mieszkańców, w 1843 roku - 256 mieszkańców. W 1759 roku we wsi została otwarta szkoła. Pierwotnie powierzchnia wsi wynosiła 443 ha, a od 1741 roku 705 ha. W 1871 roku - 281 mieszkańców, w 1910 roku - 339 mieszkańców.

Radwanki

Pierwsza pisana wzmianka o wsi pochodzi z 1363 roku, dotyczy ona dziesięciny, jaką wieś płaciła na rzecz kościoła parafialnego w Chodzieży. Informacja z 1423 roku wskazuje, że właścicielami wsi byli Radwanowscy. Od połowy XVII wieku wieś należy do rodziny Radwańskich, następnie przechodzi w ręce Więckowskich, Broniewskich, Bębnowskich i Krzyckich. W 1729 roku Eleonora Krzycka sprzedaje wieś Radwanki Ferdynandowi von Zacha, który odsprzedał ją Karolowi Grudzieńskiemu.

Na przełomie XVIII i XIX wieku Radwanki liczyły 117 mieszkańców, z których 87 było Niemcami, a 30 Polakami. Wieś miała 709 ha powierzchni średniej klasy ziemi, co sprzyjało jej intensywnemu rozwojowi. Pola uprawne były dzierżawione przez chłopów na podstawie corocznie odnawianych kontraktów, a zagrody stanowiły ich własność. Chłopi mogli też na zasadzie osobnych umów kupować ziemię od właściciela wsi. We wsi działały dwa wiatraki stojące na wzgórzu pod lasem. W połowie XIX wieku było już 597 mieszkańców: 444 ewangelików, 144 katolików i 9 luteran. W 1865 roku wybudowano szkołę ewangelicką, a w 1897 roku kościół ewangelicki. Msze w kościele tym odprawiali pastory z Margonina: Seifert, Klar, Krumming, Fengler i Nebenhauer. Ewangelicy i luteranie należeli do swoich parafii w Margoninie, a katolicy do parafii chodzieskiej.

Przed I wojną światową w Radwankach mieszkało 449 osób, z których tylko 8 mówiło po polsku. W czasie powstania wielkopolskiego w Radwankach kilkakrotnie dochodziło do starć polsko – niemieckich. W okresie międzywojennym Radwanki były jedną z najbogatszych wiosek w powiecie chodzieskim. Niemiecki charakter wsi został zachowany do 1945 roku.

Karolinka

Wieś założona w 1871 roku przez Leo von Schwichowa właściciela Margońskiej Wsi, w miejsce nieistniejącej od 1843 roku wsi Józefy. Nazwa wsi pochodzi od imienia Karol, niemiecka nazwa wsi Karlshoh od Carl von Schwichow ojca założyciela wsi. Na 124 ha osiedli się koloniści niemieccy. W 1910 roku Karolinka liczyła 101 mieszkańców, z których tylko 2 mówiło po polsku. Nazwa wsi pochodzi od imienia Karol, stąd niemiecka nazwa wsi Karlshoh. Carl von Schwichow był ojcem założyciela wsi Leo von Schwichowa.

Lipiniec

Wieś założona w 1741 roku przez właściciela Margonina Józefa Ciecierskiego jako Lipiny – Osady (Lipin Hauland). Na 263 ha średniej klasy gruntów wytyczono gospodarstwa dla kolonistów niemieckich - niektóre gospodarstwa w 1910 roku liczyły 35 ha. W 1773 roku mieszkały w niej 83 osoby, w 1816 roku - 95 osób, w 1864 roku – 163 osoby, a w 1871 roku - 132 mieszkańców, w tym 15 Polaków. Spis z 1910 roku wykazał spadek ludności do 102 osób: 98 Niemców i 4 Polaków.

Margońska Wieś

Wieś powstała w 1773 roku przy majątku dworskim Margonin Wieś należącym do Skórzewskich. Po powstaniu listopadowym Heliodor hr. Skórzewski sprzedał majątek berlińskiemu bankierowi Ludwikowi Lessingowi. Do majątku dworskiego liczącego 4290 ha należały leśniczówki Margonin i Lipiny, folwarki w Lipinach, Dębińcu, Kamieniu i Rutkach oraz Weśrednik z młynem a także cztery młyny na rzece Margoninie. W 1785 roku wieś liczyła 64 osoby, w 1810 roku tylko 51 osób. Od 1841 roku majątek był we władaniu niemieckiej rodziny von Schwichow. W 1898 roku ówczesny właściciel Leo von Schwichow – starosta chodzieski, sprzedał majątek komisji kolonizacyjnej. Stara wieś liczyła ponad 142 ha, a komisja wytyczyła

40 nowych gospodarstw (od 10 do 15 ha) na stosunkowo dobrej ziemi. Pod koniec 1910 roku wieś liczyła już 807 mieszkańców, z których 553 deklarowało język niemiecki, a 254 język polski jako ojczysty. We wsi był tartak i mleczarnia.

Z Margonina do Margońskiej Wsi ciągnie się zabytkowa dwurzędowa aleja lipowa, sadzona w 1765 roku przez gen. Franciszka Skórzewskiego – ówczesnego właściciela dóbr margonińskich.

Sypniewo

Sypniewo to kolejna wieś należąca do najstarszych wsi Gminy Margonin. Wieś położona jest przy zachodnim brzegu Jeziora Margonińskiego. Pierwsza wzmianka w dokumentach pojawia się w 1364 roku, później w 1380 roku. W 1579 roku wieś liczyła 10 łanów i mieszkało w niej 4 rolników.

Około 1740 roku Ciecierscy zaczęli sprowadzać do Sypniewa kolonistów. Od jesieni 1755 roku wieś była w posiadaniu Skórzewskich. Po I rozbiórce Polski w 1773 roku zameldowanych było 96 mieszkańców, wszyscy byli ewangelikami. W 1843 roku mieszkało w niej 153 ewangelików, w 1871 roku – 186 osób, w tym 17 katolików. Spis z 1910 roku wykazał 205 mieszkańców, z czego 167 Niemców, 32 Polaków i 6 Żydów. Sypniewo liczyło 814 ha średniej klasy ziemi a największe gospodarstwo liczyło 75 ha. W latach osiemdziesiątych XIX wieku wybudowano szkołę. Na bazie dworu po II wojnie światowej założono Państwowe Gospodarstwo Rolne, dzisiaj na jego terenie znajduje się hotel*** Centrum Jeździecko – Tenisowe.

Zbyszewice

Pierwsza pisana wzmianka o wsi pochodzi z 1364 roku. Jednak powstała ona znacznie wcześniej jako wieś rycerska. Jej nazwa pochodzi od imienia Zbyszko (Zbigniew) z rodu Grzymalitów. W XVI wieku wieś była własnością Ciecierskich, następnie Skórzewskich oraz Potulickich.

Wieś obejmowała 1688 ha dobrej i bardzo dobrej ziemi. W 1773 roku wieś liczyła 210 mieszkańców, w 1871 - 462 mieszkańców. W latach 1876 – 1910 we wsi działała cegielnia należąca do Potulickich. Przed wybuchem I wojny (1914) światowej Zbyszewice zamieszkiwało 415 mieszkańców.

Folwark Klaudia (693 ha) został wyłączony ze wsi Zbyszewice w 1831 roku, przez ówczesnego właściciela dóbr margoninских hrabiego Heliodora Skórzewskiego. Nazwa folwarku pochodzi od imienia bratanicy hrabiego. Do 1939 roku folwark wchodził w skład majoratu próchnowskiego. W latach pięćdziesiątych na bazie folwarku założono spółdzielnię produkcyjną.

Zbyszewice były jedyną wsią w gminie Margonin zamieszkiwaną przez samych Polaków. W całej swej historii mimo rozbiorów, wojen i okupacji osobliwa nazwa wsi nigdy nie została zmieniona.

Jesienią 1944 roku okolice Margonina stały się terenem obław i starć żandarmów, policji niemieckiej ze zwiadowcami radzieckimi. Jedno z takich starć miało miejsce w okolicach folwarku Klaudia, gdzie czterech zwiadowców zostało zauważonych przez Niemców. W trakcie potyczki zginęło troje spadochroniarzy - wśród nich kobieta – radiotelegrafistka. Czwarty, ciężko ranny Polak o imieniu Leon, został wzięty do niewoli. Pochowano ich obok folwarku Witkowice, po wyzwoleniu przeniesiono na cmentarz parafialny w Żoniu. W latach sześćdziesiątych ekshumowano szczątki i pochowano na Cmentarzu Wojennym w Pile.

Witkowie

Wieś Stare Witkowiec założona została w 1773 roku w miejsce nieistniejącej od 1708 roku (*epidemia cholery*) wsi Żytkowice zwanej wcześniej Gitkowice (wzmiankowane w 1364 roku) Osadzono tam 75 kolonistów niemieckich. W 1890 roku niemieccy rolnicy sprzedali swoje gospodarstwa właścicielowi majoratu Próchnowo hrabiemu Romanowi Potulickiemu - Skórzewskiemu. Wieś Stare Witkowiec przestała istnieć, a 218 ha ziemi włączono do założonego w 1829 roku folwarku Nowe Witkowiec. Z czasem przedrostek „Nowe” uległ likwidacji i folwark zwany został Witkowicami. W 1926 roku folwark liczył 278 ha. W latach 1907 – 1939 jego dzierżawcami byli Antoni Jankowski a po nim Stefan Nowak. Po II wojnie światowej folwark został upaństwowiony i włączony w struktury Państwowego Gospodarstwa.

Żoń

Żoń jest najstarszą wsią w gminie Margonin - gród kasztelański, położony między trzema jeziorami, wzmiankowany jest w 1232 rok. Według prof. Gerarda Labudy pierwotna nazwa wsi brzmiała Żeń od słowa *żeńcy*. Kasztelanowie żońscy występują w dokumentach w XIII (Mroczo) i XIV wieku (Tomisław). Pod koniec XIV wieku gród w Żoniu traci swoje znaczenie i staje się wsią prywatną. Jego właścicielami są Pałukowie, Baranowscy, Grzymułkowscy, Ciecierscy i Skórzewscy. Kościół Żoński istniał już w 1243 roku. Początkowo patronem parafii był kasztelan, następnie prawo patronackie przeszło na Przemysła II, który ją uposażył. W 1361 roku parafia weszła w skład archidiecezji gnieźnieńskiej. W 1580 roku wieś miała 6 łanów, w 1620 roku istniał wiatrak, 4 gospodarstwa i majątek proboszczowski.

W 1773 roku wieś liczyła 80 mieszkańców, w 1816 roku – 66 mieszkańców. W 1828 roku właściciel dóbr margonińskich hrabia Heliodor Skórzewski na 315 ha dobrej i bardzo dobrej ziemi wydzielił kilkanaście gospodarstw i osadził na nich Polaków z okolic Czarnkowa. Pięćdziesiąt lat później wieś liczyła 120 mieszkańców, w tym 20 kolonistów niemieckich. W 1910 roku Żoń zamieszkiwało 208 mieszkańców, w tym 28 kolonistów niemieckich. Z nieznanych przyczyn w 1899 roku na zebraniu wiejskim mieszkańcy postanowili zmienić nazwę wsi na Wilhelmstreu. Czyn ten wzbudził zdumienie władz niemieckich. Po wybuchu powstania wielkopolskiego 6 stycznia 1919 roku powrócono do nazwy Żoń. Zmiana nazwy nastąpiła ponownie w czasie okupacji niemieckiej w latach 1939 – 1945.

Świadectwem wczesnośredniowiecznego osadnictwa jest grodzisko stożkowe usytuowane na wschodnim skraju wsi, przy kościele na cyplu Jeziora Żońskiego. Jest ono wzniesieniem zbliżonym kształtem do ostrosłupa ściętego, z zaokrąglonymi narożnikami i płaskim wierzchołkiem. Od strony wschodniej grodzisko styka się z jeziorem, z pozostałych stron otoczone jest szeroką suchą fosą. Podstawa grodziska wynosi 52 x 52 metry, górna płaszczyzna 36 x 38 metrów, wysokość w stosunku do lustra wody 6 metrów, w stosunku do otoczenia 3 metry, szerokość fosy od 6 do 15 metrów. Fachowcy datują obiekt na 2 połowę XIII wieku.

Adolfowo

Wieś założona w 1816 roku przez Ferdynanda von Zacha właściciela Strzelec, który na 319 ha wydzielił 10 gospodarstw i osiedlił w nich 38 kolonistów niemieckich (*Stare Adolfowo*). Obok wsi leżał majątek (przy skrzyżowaniu sześciu dróg) obejmujący z lasem i łąką 450 ha. Przy majątku istniała leśniczówka zamieniona z czasem w karcznię. Syn Ferdynanda Konstantyn von Zacha sprzedał wieś i majątek berlińczykowi Dagobertowi Fridlanderowi, który wyciął las i wydzielał kolejne gospodarstwa, między innymi przy nowo powstającej szosie Margonin – Chodzież (*Nowe Adolfowo*). W 1910 roku wieś liczyła 139 mieszkańców, z których tylko 15 posługiwało się językiem polskim. Niemiecka nazwa wsi Adolfsheim pochodzi od imienia brata

Ferdynanda von Zachy. W 1909 roku właściciel Pietronek hrabia Ignacy Bniński przekazał grunty pod szkołę. Dwupiętrowy budynek, w którym zaplanowano dwa mieszkania dla nauczycieli i cztery sale lekcyjne wybudowano na skraju dóbr hrabiego. Fundator chciał, aby dzieci z sąsiednich wsi Adolfowo i Studźce miały podobną drogę do szkoły jak dzieci z Pietronek.

W latach 1926 – 1938 powstało 8 nowych gospodarstw przy szosie Margonin – Chodzież. Od tego momentu ta część wsi zaczyna przeważać nad Starym Adolfowem.

Studźce

Wieś powstała na bazie starego folwarku należącego do dóbr strzeleckich rodziny von Zacha. Nazwa wywodzi się prawdopodobnie od słowa studnia. W 1871 roku wieś liczyła 44 mieszkańców. W 1892 roku wycięto dość spory las, który ciągnął się aż pod Radwanki. Las ten został wykarczowany, a drewno zużyto na budowę 26 gospodarstw. Wioska miała 500 ha średniej klasy ziemi. Od 1905 roku liczba mieszkańców stale rosła, w 1910 roku wynosiła 221 osób, z czego 99 było Polakami. Przed 1920 rokiem oraz w latach 1939 – 1945 wieś nosiła nazwę Alyrode, co po polsku oznacza karczowisko.

Młynary

Młynary zostały założone jako folwark w 1827 roku przez ówczesnego burmistrza Mullera. Od 1861 roku były własnością rodziny von Schwichow. W 1898 roku folwark zlikwidowano i Młynary stały się wsią wchodzącą w skład sołectwa Margonin Wieś. Kilkakrotnie ulegały zmianom granice oraz nazwa wsi (Mullerowi, Mazurkowo, Młynary). Od 1920 roku wieś funkcjonuje jako samodzielne sołectwo.

Gmina Margonin może pochwalić się wieloma zabytkami. Wśród nich znajdują się zabytki wpisane do krajowego rejestru zabytków. Zabytki Margonina występują w wielu formach: budynków (mieszkalnych, użyteczności publicznej, dworów i pałaców), zespołów folwarcznych, architektury i obiektów sakralnych czy stanowisk archeologicznych.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Synteza elementów przyrody i widocznych efektów działalności człowieka jest architekturą krajobrazu, czyli formą, która obok treści składa się na krajobraz kulturowy. Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką. Ochrony wymaga również dziedzictwo niematerialne - przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom.

Procesy osadnicze i rozwój przestrzenny gminy znacząco wpłynęły na stan zachowania i występowanie niektórych rodzajów obiektów i zespołów zabytkowych na terenie gminy Margonin. Do obszarów o najwyższych wartościach krajobrazowych należą, zarówno obszary o krajobrazie gminnym, jak i otwartym.

Wykształcony na przestrzeni wieków dorobek kultury materialnej, którego zasoby przetrwały do czasów obecnych, również dziedzictwo niematerialne są wyrazem troski władz samorządowych, aby poznały je kolejne pokolenia, dają również podstawę do kreowania nowych propozycji turystycznych, promocyjnych i generujących wzmacnianie lokalnych więzi społecznych.

Część obszaru miasta Margonin decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków (decyzja z dnia 7 sierpnia 2008 roku, znak. WD 4151/4005/53R/2007/2008) została wpisana do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego numer 695/Wlkp/A - historyczny układ urbanistyczny Miasta Margonina. Obszar wpisu obejmuje tereny zabudowane w kolejnych okresach historycznych rozwoju Margonina od średniowiecza aż do 1945 roku, z wyłączeniem pojedynczej zabudowy powstałej na obrzeżach miasta.

LP	Miejscowość	Gmina	Powiat	Obiekt	Nr rejestru	Data rejestru
1.	Margonin	Margonin	Chodzież	Historyczny układ urbanistyczny miasta Margonina	695/Wlkp/A	07.08.2008

Historyczny układ miasta został określony przez:

- nawarstwienia kulturowo-osadnicze od czasów pradziejowych po okres nowożytny,
- znajdujący się w centrum miasta Rynek,
- układ ulic osady przedlokacyjnej i miasta lokacyjnego: Kościelna, Szpitalna, Jankowskiego (część zachodnia), Poznańska (część północna), Paderewskiego, Wąska, Kuźniowa i Ogrodowa,
- ulice odchodzące od centrum z ulicami łączącymi: Jankowskiego (część wschodnia), Kościuszki, Poznańska (część południowa), Okopowa, Nowe Miasto, pl. M. Suwalskiego, Powstańców Wlkp., Szamocińska i Cmentarna,
- architektura sakralna: zespół kościoła parafialnego z kościołem p. w. Św. Wojciecha, dzwonnica i plebanią przy ul. Kościelnej,
- zabudowa mieszkalna przy wyżej wymienionych ulicach i placach, o przeważającym typie usytuowanych kalenicowo lub szczytowo domów parterowych z dachami dwuspadowymi i naczółkowymi oraz wielorodzinnych kamienic dwukondygnacyjnych z oficynami, nakrytych dachami mansardowymi i płaskimi, utrzymanych w kostiumach historycznych i modernistycznym, a także budynków willowych, nakrytych dachami wielopołaciowymi,
- zabudowa użyteczności publicznej: budynek d. sądu przy Rynku, d. budynki szkolne przy ulicach Kościelnej i Poznańskiej, d. szpital przy ul. Szpitalnej, posterunek policyjny przy ul. Kościelnej, dworzec kolejowy oraz d. hotele przy Rynku oraz ulicach Cmentarnej i Szamocińskiej,
- budownictwo przemysłowe: d. browar przy ul. Cmentarnej, zabudowania d. Gazowni przy ul. Powstańców Wlkp.,

Przedmiotem ochrony i opieki konserwatorskiej na obszarze objętym decyzją o wpisie do rejestru zabytków są:

- 1) granice działek zabudowy,
- 2) układ ulic wraz z ich granicami i liniami zabudowy,
- 3) nawierzchnie ulic i placów (jezdni i chodników),
- 4) tereny zielone,
- 5) zabudowa miasta i obiekty infrastruktury technicznej,
- 6) „Mała architektura”,
- 7) reklamy wizualne,
- 8) nawarstwienia kulturowe i zewidencjonowane stanowiska archeologiczne,
- 9) nowe elementy przestrzenne,
- 10) instalacje napowietrzne (w tym oświetleniowe) i telekomunikacyjne.

Szczegółowy zakres ochrony i opieki konserwatorskiej na obszarze objętym decyzją o wpisie do rejestru zabytków obejmuje:

Ad. 1. Ochronie i opiece podlegają historyczne podziały gruntów położonych na terenie historycznego układu urbanistycznego, a w szczególności na terenie miasta w granicach średniowiecznej lokacji. Zalecane jest utrzymanie dotychczasowych podziałów w celu nie dopuszczenia do zatarcia pierwotnej koncepcji planistycznej miasta. W ramach tych czynności dozwolone jest zastąpienie granic prawnych odpowiednio ukształtowaną nowo powstającą lub dawną architekturą, utrwalającą likwidowane podziały.

Ad. 2. Ochronie i opiece podlega siatka ulic w historycznie ukształtowanych granicach. W ramach tych działań ochronie podlega szerokości ciągów komunikacyjnych, w niektórych przypadkach podziały wewnętrzne na jezdnie, chodniki oraz pasy i kompozycje zieleni (trawniki, klomby i zadrzewienia), a także historycznie utrwalone linie zabudowy.

Ad. 3. Ochronie i opiece podlegają zachowane historyczne nawierzchnie ulic, placów i chodników, głównie bruki, płyty i krawężniki kamienne.

Ad. 4. Ochronie i opiece podlegają tereny zielone powszechnie dostępne, a w szczególności ich granice, kompozycje wewnętrzne oraz szata roślinna.

Ad. 5. Ochronie i opiece podlega zabudowa sakralna, rezydencjonalna, mieszkalna, użyteczności publicznej, handlowa, przemysłowa i gospodarcza w odniesieniu do:

- historycznie ukształtowanych parametrów, a w szczególności gabarytów, ukształtowania brył, konstrukcyjnych i stylistycznych podziałów elewacji oraz wysokości kondygnacji,
- kondycji technicznej,
- substancji zabytkowej, a w szczególności stylistyki bryły, wystroju elewacji w tym kolorystyki i faktury, pokryć dachów i stolarki z okuciami.

Ad. 6. Ochronie i opiece podlegają zachowane w mieście w szczególności: zabytkowe pomniki, krzyże i kapliczki, elementy upamiętniające ważne wydarzenia w mieście, słupy ogłoszeniowe, zabytkowe ogrodzenia murowane i żelazne z bramami, instalacje ogrodowe takie jak: trwałe elementy wyposażenia klombów.

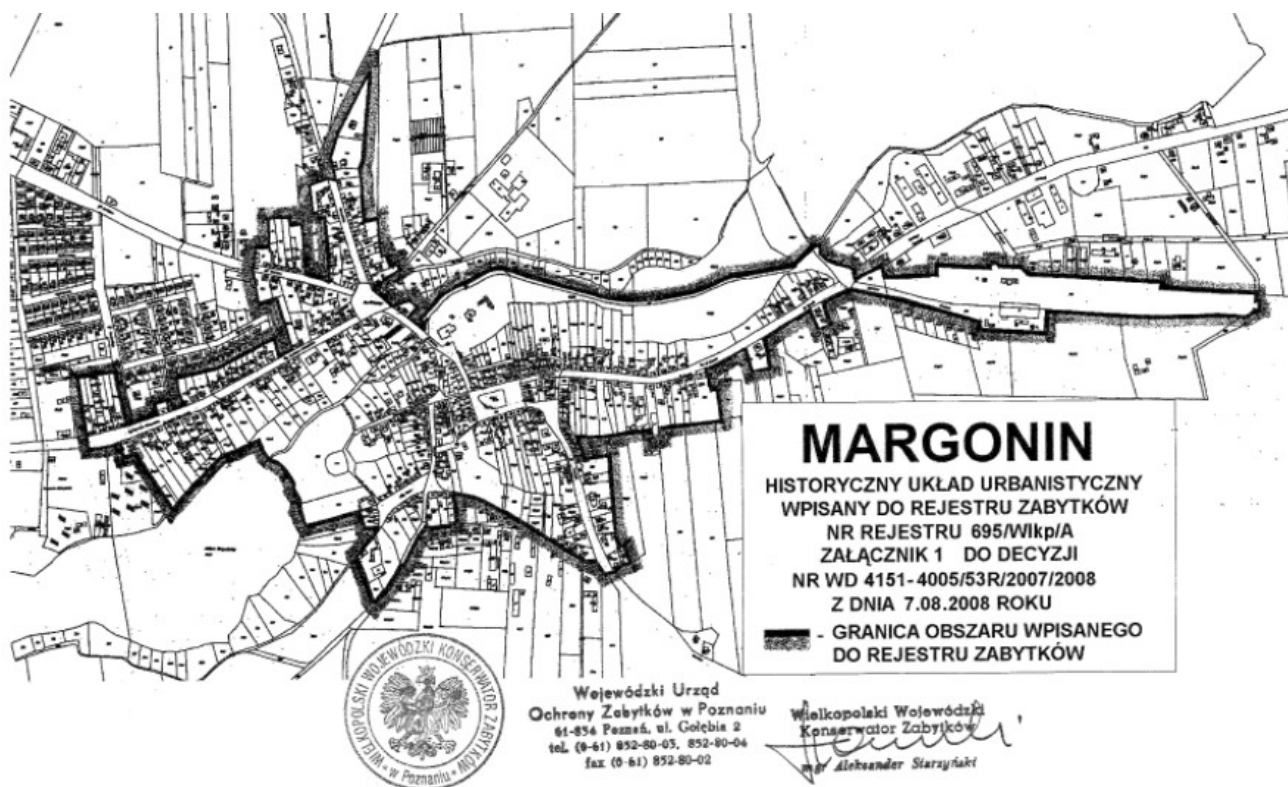
Ad. 7. Weryfikacji podlegają reklamy wizualne umieszczane na budynkach, głównie na elewacjach dawnej zabudowy oraz reklamy wolnostojące. Istotą weryfikacji jest podporządkowanie rozwiązań technicznych, wielkości i stylistyki reklam do historycznego kontekstu ich lokalizacji.

Ad. 8. Ochronie i opiece podlegają pradziejowe, średniowieczne i nowożytne nawarstwienia kulturowe oraz zewidencjonowane stanowiska archeologiczne.

Ad. 9. Weryfikacji podlega wprowadzanie wszelkich nowych elementów współkształtujących zabytkową przestrzeń:

- zmiany ukształtowania terenu, zwłaszcza inwestycje drogowe,
- nowa zabudowa i konstrukcje techniczne w zakresie wielkości powierzchni zabudowy w stosunku do powierzchni działki, rozplanowania zabudowy, określenia gabarytów oraz form architektonicznych, linii zabudowy, szerokości elewacji, liczby i wysokości kondygnacji, kompozycji stylistycznej fasad, wysokości i kształtu górnych krawędzi elewacji frontowych, geometrii dachów (kątownych nachylenia, wysokości kalenic i układów połączeń dachowych),
- nowa napowietrzna infrastruktura techniczna oraz nowopowstające tereny zieleni.

Ad. 10. W odniesieniu do infrastruktury napowietrznej działania konserwatorskie zmierzają do likwidacji narosłych w ostatnich dziesięcioleciach instalacji energetycznych i telekomunikacyjnych. W obrębie tych działań przewiduje się ochronę niektórych elementów historycznych instalacji napowietrznych.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków... formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji, o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Margonin funkcjonują dwie z ww. form, jest to wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na terenie gminy Margonin znajduje się 17 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Obiekty te to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy, objęte są one wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Poniższa tabela przedstawia podstawowe dane o zabytku:

LP	Miejscowość	Gmina	Powiat	Ulica	Nr	Obiekt	Nr rejestru	Data rejestru
1.	Margonin	Margonin	Chodzież	Kościelna		cmentarz katolicki- przykościelny	A-586	9.03.1989
2.	Margonin	Margonin	Chodzież	Kościelna		dzwonnica	A-212/1028	12.03.1970
3.	Margonin	Margonin	Chodzież	Kościelna		kościół p.w. św. Wojciecha	A-140/20	02.12.1964
4.	Margonin	Margonin	Chodzież	Kościelna	8	plebania	A-489	13.12.1983
5.	Margonin	Margonin	Chodzież	Jankowskiego	12	dom	A-232/1266	01.10.1971
6.	Margonin	Margonin	Chodzież	Okopowa	10	dom	A-257/1456	08.06.1973
7.	Margonin	Margonin	Chodzież	Rynek	15	dom	A-235/1269	01.10.1971
8.	Margonin	Margonin	Chodzież	Rynek	19	dom	A-236/1271	30.10.1971
9.	Margonin	Margonin	Chodzież	Rynek	22	dom	A-237/1272	30.10.1971
10.	Margonin	Margonin	Chodzież	Rynek	8	dom	A-258/1457	08.06.1973
11.	Margonin	Margonin	Chodzież	Rynek	26	dom	A-259/1458	08.06.1973
12.	Margońska Wieś	Margonin	Chodzież			pałac	A-255/1454	08.06.1973
13.	Margońska Wieś	Margonin	Chodzież			park dworski	A-199/970	06.03.1970
14.	Żoń	Margonin	Chodzież			cmentarz katolicki przykościelny	A-567	21.02.1989
15.	Żoń	Margonin	Chodzież			kościół p.w. św. Marcina	A-239/1274	02.11.1971
16.	Żoń	Margonin	Chodzież			Cmentarz katolicki czynny	A-568	21.02.1989
17.	Margonin	Margonin	Chodzież			historyczny układ urbanistyczny miasta	695/Wlkp/A	7.08.2008

Źródło: <http://poznan.wuoz.gov.pl/rejestr-zabytkow>

Do najważniejszych zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków należy:

1) Zespół kościoła p.w. św. Wojciecha

a) kościół - wpisany do rejestru zabytków dnia 2 grudnia 1964 roku, nr rejestru A-140/20, położony w Margoninie, przy ul. Kościelnej.

Pierwszy pisany akt dotyczący parafii Margonin pochodzi z dnia 15 maja 1364 roku. Z zachowanych źródeł wynika, że parafia Margonin istniała jednak znacznie wcześniej. Pierwotnie kościół pod wezwaniem św. Wojciecha był drewniany, a po jego spaleniu, wybudowano identyczny, który na skutek starości również uległ zniszczeniu. Na początku XVII wieku właściciele Margonina - Rozdrażewscy herbu Doliwa, w miejsce drewnianego kościoła wzniesli późnogotycki kościół z cegły palonej. Wspominają o tym akta wizytacyjne z 1727 roku. Przez długi okres czasu kościół nie był wykończony. W 1739 roku, w dzień św. Agnieszki, gwałtowna burza i wichura spustoszyła świątynię, zerwała dach i zwała sklepienie. Dopiero w roku 1753 hrabina Anna z Malechowskich Ciecierska powiększyła kościół i dokonała jego przebudowy w stylu późnobarokowym, najlepiej uwidocznionym na zewnętrznym frontonie. Na łuku prowadzącym do prezbiterium istnieje napis o fundacji kościoła z 1755 roku przez Annę Ciecierską oraz herby Malechowskich i Rawa Ciecierskich.

Charakteryzując styl architektury kościoła należy stwierdzić, że jest on późnobarokowy, orientowany, murowany z cegły palonej, otynkowany, trójnawowy, zbudowany techniką halową, na planie prostokąta. Wymiary geometryczne kościoła wynoszą: długość 35,5 metra, w tym nawa główna 20 metrów, szerokość 19,5 metrów i wysokość 20,5 metra, a prezbiterium ma długość 16 metrów, szerokość 10 metrów i wysokość 16 metrów.

Korpus kościoła zbudowano z trzech przęseł, zaś prezbiterium jest dwuprzęsłowe, wydłużone, prosto zamknięte, po lewej stronie znajduje się zakrystia. Przęsła korpusu i prezbiterium są na przemian nieco węższe i szersze. Wewnętrzne ściany prezbiterium i filary

międynawowe są opięte parami pilastrów o kapitalach z rokokową dekoracją stiukową, belki dźwigają parzyste gurdy, oddzielające sklepienia żaglaste. Pola sklepień pokryto polichromią wykonaną w 1900 roku.

Chór muzyczny wsparty jest na ostatniej parze filarów międzynawowych, z boków wybruszony, pośrodku wygięty faliście, podsklepiony żeglasto. Na chórze znajdują się organy piszczałkowe 13-głosowe, zakupione przez ks. Napiętka, nowo wybudowane w 1956r. 18-głosowe.

Skarpy zewnętrzne kościoła zwieńczone są wolułkami. Kościół ma 8 otworów okiennych, zamkniętych odcinkiem łuku o obramowaniach z kluczami i gzymsami. Okna mozaikowe zakupiono w 1900 roku w czasie remontu przed konsekracją.

Wewnątrz kościoła znajdują się trzy ołtarze z drugiej połowy XVIII wieku, do 1930 roku znajdował się jeszcze czwarty ołtarz - dziś w tym miejscu znajduje się konfesjonał.

Podczas II wojny światowej, w 1942 roku, kościół zmieniono na magazyn. W 1955 roku zbudowano nowe organy, które w ostatnich latach XX wieku wyremontowano. Ponadto w ostatniej dekadzie XX wieku odnowione zostały freski, wymalowane ściany, a także zmieniono oświetlenie.

Główny portal kościoła ozdobiony był sześcioma figurami z drewna: figurą N.M. Panny, św. Antoniego, św. Michała Archaniola, św. Wawrzyńca, św. Stanisława Kostki. Figury te, zostały zdjęte z frontowej elewacji kościoła, gdyż zły stan techniczny powodował duże zagrożenie dla życia przebywających na terenie kościoła ludzi. Repliki figur zostały ponownie zamontowane podczas remontu dachu świątyni w 2011 roku.

b) dzwonnica - wpisana do rejestru zabytków dnia 12 marca 1970 roku, nr rejestru A-212/1028, położona w Margoninie, przy ul. Kościelnej.

Klasykistyczna dzwonnica z przełomu XVIII i XIX wieku, zbudowana jest w planie kwadratu, dwukondygnacyjnie, z pilastrami tokańskimi. W roku 1900 ks. proboszcz Lurec odnowił kościół, rozebrał dzwonnice drewnianą i postawił murowaną. Konsekracji dokonał biskup Likowski w 1901 roku.

W ostatniej dekadzie XX wieku na dzwonnicy zamontowano nowe dzwony kościelne, a w drugim 10leciu XXI wieku wyremontowano dach oraz wzmocniono konstrukcję dzwonnicy.

c) plebania - wpisana do rejestru zabytków dnia 13 grudnia 1983 roku, nr rejestru A-489, położona w Margoninie, przy ul. Kościelnej nr 8.

Obiekt plebani wzniesiony jest w technologii tradycyjnej murowanej (w 1864 roku, po objęciu parafii przez dotychczasowego wikariusza ks. Stanisława Kwiatkowskiego budynek plebani jak i budynki gospodarcze zostały przebudowane). W 1940 roku plebania zamieniona została na powiatową szkołę (Kreis Schule) dla aktywu niemieckiej partii faszystowskiej NSDAP. Obiekt znajdował się w dobrym stanie technicznym. Miał wyremontowany dach, niezbędne prace remontowe prowadzone były na bieżąco. W styczniu 2015 roku plebania spłonęła. Została odbudowana w 2016 roku.

d) cmentarz katolicki przykościelny – wpisany do rejestru zabytków dnia 9 marca 1989 roku, nr rejestru A-586, położony w Margoninie, przy ul. Kościelnej, stanowi cmentarz przykościelny kościoła parafii p.w. św. Wojciecha. Najstarsza zachowana płyta nagrobna pochodzi z 1933 roku. Nekropolia ogrodzona jest murem. Na jej terenie występuje starodrzew.

2) Kościół p.w. Św. Marcina w Żoniu - wpisany do rejestru zabytków dnia 2 listopada 1971 roku, nr rejestru A-239/1274, stanowi ważny zabytek sakralny położony na terenie gminy Margonin. Kościół p.w. Św. Marcina w Żoniu, powstał w 1243 roku, a jego przebudowa nastąpiła w 1749 roku staraniem proboszcza Józefa Koniewskiego. Dalsze prace polegały na restaurowaniu, odbyło się to w 1793 roku kosztem Anny z Malechowskich Ciecierskiej. Przebudowy miały miejsce również w 1845 i 1873 roku oraz ok. 1900 roku i latach 1959-60.

Budynek jest jednonawowy z węższym prezbiterium zamkniętym wielobocznie, przy nim od strony południowej znajduje się zakrystia, a od północnej łoża kolatorska dobudowana w 1927 roku. Przy nawie, od północnej i południowej strony znajdują się dwie kaplice, tworzą one rodzaj transeptu. Kościół zbudowany jest z drewna w konstrukcji mieszanej, od wnętrza jako zrębowy, z zewnątrz w konstrukcji szachulcowej wypełniony cegłą z nieotynkowanymi fachami. Dach kościoła jest dwuspadowy, na zakrystii i łoży pulpitowy, kryty dachówką. Ozdoby dodają zachowane z XVIII wieku okucia a w drzwiach do zakrystii zamek.

Kościół pod wezwaniem św. Marcina pierwotnie był drewniany, później dzięki staraniom proboszcza ks. Józefa Koniewskiego szachulcowy. W pobliżu kościoła znajdował się szpital i wikaryjka. Cmentarz przykościelny funkcjonował do 1781 roku. W 1793 roku staraniem właścicielki dóbr margoninnych Anny z Malechowskich Ciecierskiej świątynia została gruntownie odrestaurowana. Kolejny remont miał miejsce w 1845 roku, zmieniono wtedy ściany kaplic na szkieletowe. W 1895 roku przekształcono fasadę usuwając wieżę i licując całą elewację cegłą, a dach pokryto dachówką. W 1927 roku proboszcz ks. Zygmunt Majewski wybudował łożę kolatorską i odmalował kościół. Kolejny gruntowny remont przeprowadzono w latach 1959 – 1963. Dzięki staraniom proboszcza ks. Jakuba Gawrycha założono fundamenty, wymieniono belki więźby dachowej. Założono nowe okna i drzwi, usunięto dwie kruchty, powiększając tym samym kościół. Zainstalowano na chórze nowe organy. Na cmentarzu przykościelnym zbudowano nową dzwonnice i zawieszono dwa dzwony, a sygnaturkę umieszczono przy zakrystii. W 1985 roku przebudowano prezbiterium zgodnie z zaleceniami II Soboru Watykańskiego, a dziesięć lat później zmieniono sufit i położono posadzkę lastrykowo – marmurową. W 2001 roku uporządkowano otoczenie kościoła i przeprowadzono gruntowny remont plebani. Ołtarz św. Marcina konsekrowano w 1751 roku, główny ołtarz w 1759 roku, a cały kościół w 1904 roku.

Wnętrze kościoła wypełnia ołtarz główny z połowy XVIII wieku. W jego centrum znajduje się współczesny (prawdopodobnie) obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem oraz przemalowanym tabernakulum. Na bokach ołtarza stoją dwie rzeźby aniołów, rokokowe z połowy XVIII wieku. W sąsiedztwie kościoła znajduje się stożkowate grodzisko wczesnohistoryczne.

3) Cmentarz katolicki przykościelny p.w. Św. Marcina w Żoniu - został wpisany do rejestru zabytków dnia 21 lutego 1989 roku, nr rejestru A-567. Obiekt pochodzi z XIX wieku. Cmentarz usytuowany przy kościele z zachowanymi pochówkami księży służących parafii. Na cmentarzu przy kościele zbudowano nową dzwonnice z konstrukcji żelaznej i zawieszono dwa dzwony (sygnatura umieszczono przy zakrystii).

4) Cmentarz katolicki czynny - wpisany do rejestru zabytków dnia 21 lutego 1989 roku, nr rejestru A-568. Obiekt pochodzi z 2 połowy XIX wieku.

Cmentarz jest ogrodzony a jego powierzchnia wynosi 3 ha. Główna aleja cmentarza prowadząca od bramy do kaplicy cmentarnej p.w. Św. Jakuba Starszego wyłożona jest kostką brukową i rosną wzdłuż niej drzewa.

5) Zespół pałacowo-parkowy w Margońskiej Wsi

a) pałac – wpisany do rejestru zabytków dnia 8 czerwca 1973 roku, nr rejestru A-255/1454.

Neogotycki pałac w Margońskiej Wsi powstał z osiemnastowiecznego dworu w latach 1842-1852 na podstawie projektu F.A.Stulera. Wybudowany został przez hrabiego Skórzewskiego. W latach 1905-1907 pałac został rozbudowany dla potrzeb Królewskiej Szkoły Leśnej. W 1921 roku rozpoczęła w nim działalność Państwowa Szkoła dla Leśniczych, istniejąca do 1939 roku. Po

II wojnie światowej działało tutaj najpierw Gimnazjum Leśne, później Liceum, a w końcu Technikum Leśne, które w 1957 roku kończy historię średniego szkolnictwa leśnego w Margoninie.

W roku 1989 w wieży pałacowej została otwarta Izba Pamięci Józefa Wybickiego. Ponadto znajdowała się w nim Sala Tradycji Szkolnictwa Leśnego oraz siedzibą Stowarzyszenia Miłośników Tradycji „Mazurka Dąbrowskiego” (Oddział Wojewódzki).

Obecnie obiekt ze względu na trwającą przebudowę jest zamknięty. Przebudowa ukierunkowana jest na zmianę funkcji obiektu na funkcję usługową - rekreacyjną.

b) park - wpisany do rejestru zabytków dnia 6 marca 1970 roku, nr rejestru A-199/970.

W 1788 roku pałac został otoczony okazałym, cennym przyrodniczo parkiem. Rozbudowa parku nastąpiła w połowie XIX wieku. Obiekt jest stosunkowo dobrze zachowany, jego powierzchnia wynosi 12,2ha. W sąsiedztwie pałacu rosną m.in. pomnikowe modrzewie, świerki, jodły kanadyjskie, tuje (żywotniki zachodnie), daglezie. W dalszej części rośnie potężny platan, sosny wejmutki, lipy, a w głębi, ciekawy siedmioramienny buk i wiąz, wyrastające jakby z jednego korzenia.

6) Dom położony w Margoninie przy ul. Kazimierza Jankowskiego nr 12 - został wpisany do rejestru zabytków dnia 1 października 1971 roku, nr rejestru A-232/1266.

Obiekt powstał w połowie XIX wieku. Wykonany jest w technologii tradycyjnej – murowanej, częściowo przebudowany. Dom usytuowany szczytem do drogi. Oprócz funkcji mieszkalnej w budynku znajduje się zakład usługowy – stolarstwo. Budynek stanowi własność prywatną.

7) Dom położony w Margoninie przy ul. Okopowej nr 10 - wpisany do rejestru zabytków dnia 8 czerwca 1973 roku, nr rejestru A-257/1456.

Datuje się, że dom powstał w XIX wieku, częściowo przebudowany (głównie elewacja – ocieplenie, stolarka drzwiowa i okienna oraz pokrycie dachowe). Dom usytuowany szczytem do drogi. Budynek mieszkalny użytkowany jest zgodnie ze swoją funkcją. Budynek stanowi własność prywatną.

8) Dom położony w Margoninie przy ul. Rynek nr 15 - wpisany do rejestru zabytków dnia 1 października 1971 roku, nr rejestru A-235/1269.

Dom powstał na początku XIX wieku. Jest częściowo przebudowany (głównie elewacja, stolarka drzwiowa i okienna oraz pokrycie dachowe). Budynek mieszkalny użytkowany jest zgodnie ze swoją funkcją, ponadto w obiekcie znajduje się lokal handlowy. Budynek stanowi własność prywatną.

9) Dom położony w Margoninie przy ul. Rynek nr 19 - wpisany do rejestru zabytków dnia 30 października 1971 roku, nr rejestru A-236/1271.

Dom wykonany w technologii tradycyjnej – murowanej, powstał na początku XIX wieku, częściowo przebudowany i rozbudowany (głównie elewacja, stolarka drzwiowa i okienna oraz pokrycie dachowe). Dom usytuowany szczytem do drogi, częściowo w zwartej zabudowie (prawa strona obiektu). Budynek mieszkalny użytkowany zgodnie ze swoją funkcją, ponadto w obiekcie znajdują się lokale handlowe. Budynek stanowi własność prywatną.

11) Dom położony w Margoninie przy ul. Rynek nr 22 - wpisany do rejestru zabytków dnia 30 października 1971 roku, nr rejestru A-237/1272.

Dom powstał w końcu XIX wieku, częściowo przebudowany (głównie elewacja, stolarka drzwiowa i okienna oraz pokrycie dachowe). Dom usytuowany szczytem do drogi, częściowo w zwartej zabudowie (lewa strona obiektu). Budynek mieszkalny użytkowany jest zgodnie ze swoją funkcją. Budynek stanowi własność prywatną.

12) Dom położony w Margoninie przy ul. Rynek nr 8 - wpisany do rejestru zabytków dnia 8 czerwca 1973 roku, nr rejestru A-258/1457.

Dom powstał w początku XIX wieku, częściowo przebudowany (głównie elewacja, stolarka drzwiowa i okienna oraz pokrycie dachowe). Dom usytuowany szczytem do drogi, zwartej zabudowie (prawa strona obiektu). Budynek mieszkalny użytkowany jest zgodnie ze swoją funkcją. Budynek stanowi własność prywatną.

13) Dom położony w Margoninie przy ul. Rynek nr 26 - wpisany do rejestru zabytków dnia 8 czerwca 1973 roku, nr rejestru A-259/1458.

Dom powstał w początku XIX wieku, częściowo przebudowany (głównie elewacja, stolarka drzwiowa i okienna). Budynek usytuowany szczytem do drogi, częściowo w zwartej zabudowie (prawa strona obiektu). Dom użytkowany jest zgodnie ze swoją funkcją, ponadto w obiekcie znajduje się lokal handlowy. Budynek stanowi własność prywatną.

5.2.4. Zabytki ruchome

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru, w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Na terenie gminy Margonin znajdują się dwa zespoły barokowego wyposażenia wpisane do rejestru zabytków (zabytki ruchome).

LP	Miejscowość	Gmina	Powiat	Obiekt	Nr rejestru	Data rejestru
1.	Margonin	Margonin	Chodzież	kościół p.w. św. Wojciecha - wyposażenie	B-1200-1210	28.04.1984
2.	Żoń	Margonin	Chodzież	kościół p.w. św. Marcina - wyposażenie	B170/wlkp/B	24.05.1985 i 14.01.2010

Jeden z nich znajduje się w kościele parafialnym p.w. św. Wojciecha w Margoninie. W jego skład wchodzi 11 obiektów, wpisanych do rejestru zabytków decyzją z dnia 28 kwietnia 1984 roku, pod numerami B - 1200 – 1210, w skład których wchodzi: ołtarze, ambona, balustrada przed głównym ołtarzem, konfesjonały. Wyposażenie to zostało odnowione w 1997 roku.

Drugi zespół znajduje się w kościele p.w. św. Marcina w Żoniu (decyzje z dnia 24 maja 1985 roku i 14 stycznia 2010 roku, pod numerem rejestru 170/Wlkp/B). W jego skład wchodzi barokowe wyposażenie w tym: ołtarze, rzeźby, konfesjonał, chrzcielnica. Zespół decyzją z dnia 14 stycznia 2010 roku został powiększony o ambonę, prospekt organowy, zespół płaskorzeźb – Drga Krzyżowa, kamienna kropielnica i stela nagrobna oraz wyroby rzemiosła artystycznego.

Wyposażenie jest częściowo przemalowane. W latach 2007-2010 część wyposażenia została poddana pracom konserwatorskim: ołtarz główny i ołtarz boczny p.w. św. Marcina wraz z rzeźbami i obrazami, komplet sześciu drewnianych świeczników, dwie rzeźby przedstawiające św. Wojciecha i Stanisława umieszczone na konsolach zawieszonych w prezbiterium. Prace te współfinansowane były ze środków Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne – warstwy kulturowe i obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki z nich pochodzące i skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z WWKZ.

Na terenie gminy Margonin znajdują się dwa stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków - grodzisko wczesnośredniowieczne w Margoninie (nr rejestru K.K.I.11a/10/35 poz. 28, z dnia 8 maja 1935 roku) oraz grodzisko stożkowate średniowieczne w Żoniu (nr rejestru A-746, z dnia 28 maja 1993 roku). Grodzisko w Margoninie w kształcie wygiętego łuku, zlokalizowane na łąkach podmiejskich, 70 m na wschód od jeziora. Grodzisko w Żoniu zlokalizowane jest we wschodniej części zabudowań wsi nad brzegiem Jeziora Żońskiego, od zachodu ograniczone zabudowaniami kościoła i plebani.

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA	WŁASNOŚĆ
Margonin, stan. 2	40-29/35	grodzisko	1	Gmina Margonin
Żoń, stan. 1	41-30/22	grodzisko	1	Parafia Rzymsko - Katolicka w Żoniu

1/ nie wymagają żadnych zabiegów konserwatorskich

Należy zaznaczyć, że zabytkowy układ miasta Margonin z nawarstwieniami kulturowymi został wpisany do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego decyzją z dnia 7 sierpnia 2008 roku, numer 695/Wlkp/A – historyczny układ urbanistyczny Miasta Margonina.

Zabytki o własnej formie terenowej

Na terenie gminy Margonin znajdują się dwa stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej-grodzisko stożkowe wczesnośredniowieczne, stan. 2 w Margoninie oraz grodzisko stożkowe wczesnośredniowieczne, stan.1 w Żoniu.

Stanowiska archeologiczne ujęte w GEZ

Oprócz wyżej wymienionych zabytków archeologicznych na terenie gminy jest 257 zewidencjonowanych i rozpoznanych stanowisk archeologicznych, stanowiących dobro kultury i objętych ochroną konserwatorską.

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczy – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także informacje z weryfikacyjnych badań powierzchniowych AZP. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniższa tabela prezentuje wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w GEZ Gminy Margonin

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	Ilość	W tym wpisanych do rejestru
Grodziska	2	2
Osady	250	X
Cmentarzyska	2	X
Inne	3	X

* dane z archiwum WUOZ w Poznaniu, Delegatura w Pile

Na terenie gminy występują następujące obszary koncentracji stanowisk archeologicznych:

- a) Jezioro Margonińskie – stanowiska grupują się tutaj w wąskim pasie pobraża jeziora. W rejonie Sypniewa odkryto kilka skupisk kultury łużyckiej oraz duże cmentarzysko ludności tej kultury. Ponadto zlokalizowano tu stanowiska kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich. Usytuowane jest również najstarsze stanowisko wczesnośredniowieczne z tego rejonu (faza D oraz osada i kilka jej śladów z fazy E),
- b) dolina rzeki Margoninki – głównie osadnictwo z epoki kamienia:
  - w okolicy cieką wodnego wsi Margońska Wieś - osadnictwo kultury łużyckiej,
  - rejon Żonia – obszar między jeziorami Zbyszewickim i Żońskim (rejon grodu stożkowego). Teren ten zasiedlony był od czasów epoki brązu. Wstępnie odnalezione

są dwie osady i kilka śladów osadniczych ludności kultury łużyckiej. Jednak największa ilość punktów osadniczych przypada na młodsze fazy wczesnego średniowiecza,

- w pobliżu cieku wodnego przepływającego przez Lipiny – znajdują się tam ślady osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na terenie gminy Margonin występują pomniki przyrody. Pomniki przyrody to zarówno pojedyncze okazy, jak i grupy rodzimych, obcych gatunków drzew, rosnące na gruntach leśnych, przy drogach, w zabytkowych parkach dworskich, na cmentarzach ewangelickich, cmentarzach rzymsko - katolickich, terenach przykościelnych lub przy drogach gruntowych. Często występują jako składniki zabytkowych alei oraz rosną w pojedynkę na łąkach i polach lub wewnątrz drzewostanu.

Kilka kilometrów na południe od Margonina znajduje się poglądalny twór przyrody nieożywionej – głaz narzutowy „Zakłeta Karczma”. Jest to obok alei lipowej najbardziej znany pomnik przyrody z terenie gminy. Zestawienie wszystkich pomników przyrody występujących na terenie gminy przedstawia poniższa tabela.

LP.	Pozycja z rejestru WKZ	Kategoria pomnikowa	Nazwa pomnika Gatunek	Data utworzenia	Położenie geograficzne. Obręb ewidencyjny	Formy własności. Rodzaj Gruntów	Opis przedmiotu
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	144	Grupa drzew	Buk pospolity	15.12.1956 roku	Margonin. Drzewa rosną przy drodze do Margońskiej Wsi	Nadleśnictwo Podanin, Leśnictwo Młynary, oddz.: 281b	2 drzewa, Obwód: 306 cm i 363 cm, Wysokość: 26 m, Szerokość Korony: 16 i 24 m
2.	145	Grupa drzew	Dąb szypułkowy	15.12.1956 roku	Margońska Wieś. Drzewa rosną na obrzeżu parku, przy drodze Margonin - Lipiny	Gmina Margonin	2 drzewa, Obwód: 461 cm i 467 cm, Wysokość: 25 m i 24 m, Szerokość Korony 14m i 12 m
3.	149	Pojedyncze drzewo	Świerk pospolity	15.12.1956 roku	Margońska Wieś. Drzewo rośnie w parku, przy drodze wjazdowej, po prawej stronie	Nadleśnictwo Podanin, Leśnictwo Młynary, oddz.: 285b	Obwód: 262 cm, Wysokość: 30 m, Szerokość Korony 9 m
4.	150	Aleja	Lipa Jesion Grab Klon Akacja	28.03.1957 roku	Margońska Wieś. Drzewa rosną przy szosie Kowalewo - Margońska Wieś - Szamocin	Nadleśnictwo Podanin, Leśnictwo Młynary, oddz.: 281b	Aleja składa się z 276 lip drobnolistnych, 11 jesionów, 3 grabów, 5 klonów, 4 akacji, Obwód: od 250cm do 631cm, Wysokość od 7m do 25m, Szerokość korony od 8 do 25 m
5.	151	Aleja	Lipa, Dąb, Kasztanowiec	28.03.1957 roku	Margońska Wieś. Drzewa rosną od przejazdu kolejowego w miejscowości Margonin poprzez Margońską Wieś w kierunku wsi Lipiny	Gmina Margonin	Aleja składa się z 226 lip, 10 dębów, 5 kasztanowców, 1 gruszy, Obwód: od 240 cm do 638 cm, Wysokość od 8m do 27 m, Szerokość korony od 15 m do 27 m
6.	152	Grupa drzew	Lipa drobnolistna	28.03.1957 roku	Margońska Wieś. Drzewa rosną przy starym cmentarzu, po prawej stronie szosy Margonin - Lipiny	Gmina Margonin	21 drzew, Obwód: od 258 cm do 426 cm, Wysokość: od 6 do 25 m, Szerokość korony: od 8 m do 23 m
7.	153	Pojedyncze drzewo	Buk pospolity	28.03.1957 roku	Margonin	Nadleśnictwo Podanin, Leśnictwo Młynary, oddz.: 285p	Obwód: 558 cm, Wysokość: 24 m, Szerokość korony 35 m, Drzewo dzieli się na 6 konarów o średnicy od 30 do 80 cm
8.	154	Grupa drzew	Sosna wejmutka	28.03.1957 roku	Margonin. Drzewo rośnie w parku	Nadleśnictwo Podanin, Leśnictwo Młynary, oddz.: 285p	2 drzewa, Obwód: 220 cm i 254 cm, Wysokość: 27 m i 27 m, Szerokość korony: 6m, 5m
9.	155	Głaz	"Zakłeta karczma"	28.03.1957 roku	Ofelia. Głaz znajduje się w polu ok 300 m od szosy Margonin - Próchnowo	Grunt prywatny	1 głaz, Obwód: 1662 cm, Wysokość: 242 cm, Szerokość: 532 cm, Długość: 568 cm
10.	156	Pojedyncze drzewo	Platan zachodni	28.08.1972 roku	Margonin. Drzewo rośnie w parku	Nadleśnictwo Podanin, Leśnictwo Młynary, oddz.: 285p	Obwód: 459 cm, Wysokość: 25 m, Szerokość korony 15 m
11.	289	Pojedyncze drzewo	Jesion wyniosły	29.01.1982 roku	Próchnowo. Drzewo rośnie przed pałacem	Ochotniczy Hufiec Pracy	Obwód: 580 cm, Wysokość: 24 m, Szerokość korony 21 m
12.	567	Pojedyncze drzewo	Lipa drobnolistna	31.12.1992 roku	Sypniewo. Drzewo rośnie na terenie cmentarza ewangelickiego	Gmina Margonin	Obwód: 315 cm, Wysokość: 22 m, Szerokość korony 16 m
13.	568	Grupa drzew	Dąb szypułkowy	31.12.1992 roku	Sypniewo. Droga Margonin - Sypniewo, na zakręcie drogi do Klotyldzina	Powiat Chodzieski	3 drzewa, Obwód: 388cm i 366 cm i 301 cm, Wysokość: 21 m i 18 m i 20 m, Szerokość korony 23 m i 19 m i 16 m
14.	569	Pojedyncze drzewo	Dąb szypułkowy "Bruch"	31.12.1992 roku		Nadleśnictwo Podanin, Leśnictwo Młynary, oddz.: 344h	Obwód: 348 cm, Wysokość: 23 m, Szerokość korony 21 m

Zródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Zestawienie pomników przyrody, wraz z ich podstawowymi parametrami z terenu Gminy Margonin.

Data utworzenia lub ustanowienia formy ochrony przyrody	Nazwa, jeżeli istnieje i określenie formy ochrony przyrody oraz rodzaju	Określenie położenia geograficznego i administracyjnego form ochrony przyrody	Wskazanie powierzchni, jeżeli można ją określić z wyszczególnieniem formy własności i rodzaju gruntów	Powołanie oznaczenia mapy obrazującej przebieg granicy form ochrony przyrody	Opis formy ochrony przyrody	Oznaczenia dziennika Urzędowego, w którym został ogłoszony akt o utworzeniu lub uznaniu form ochrony przyrody	Informację czy dany obszar lub obiekt albo ich część podlega ochronie zgodnie z prawem międzynarodowym
Uchwalone dnia 29 października 2008 roku, wejście w życie 11 grudnia 2008 roku	Pomniki przyrody - pojedyncze drzewo lub grupa drzew	Dz. nr 8274 obręb Margońska Wieś	Nieruchomości stanowi własność Skarbu Państwa Państwowego, będąca w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, Nadleśnictwo Podanin, nieruchomości ewidencyjnie stanowią teren Lasu	Brak danych	Drzewo z gatunku dąb szypułkowy, o obwodzie pnia 398 cm, wysokości 29m, wieku około 185lat	Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 207 poz. 3371 z dnia 27 listopada 2008 roku	nie
		Dz. nr 8234/5 obręb Margońska Wieś			Dwa drzewa z gatunku żywotnik olbrzymi, o obwodzie pnia 200 i 205cm, wysokości 18m, wieku około 106 lat,		
		Dz. nr 8285/11 obręb Margonin			Drzewo z gatunku orzech czarny, o obwodzie pnia 325cm, wysokości 26m, wieku około 180lat		
		Dz. nr 8285/11 obręb Margonin			Drzewo z gatunku platan klonisty, o obwodzie pnia 380cm, wysokości 30m, wieku ok. 200lat,		
		Dz. nr 8282 obręb Margońska Wieś			Grupa 16 drzew rodzimych gatunku lipa drobnolistna, o obwodzie pnia od 220 do 400cm, wysokości 23m, wieku około 206lat		
		Dz. nr 8282 obręb Margońska Wieś			Grupa 12 drzew rodzimych gatunku lipa drobnolistna, o obwodzie pnia od 230 do 430cm, wysokość 23m, wieku ok. 206la		

Źródło: Uchwała Nr XXII/250/08 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 29 października 2008 roku

Na terenie gminy Margonin znajduje się także obszar chronionego krajobrazu województwa wielkopolskiego o nazwie „Dolina Noteci”. Obszar ten obejmuje fragment rzadko spotykanego krajobrazu dawnej pradoliny wraz z jej krawędziami i przyległymi wzgórzami morenowymi.

W granicach gminy Margonin powyższy obszar obejmuje dolinę Rzeki Margoninki wraz z rynną Jeziora Margonińskiego i terenami przyległymi.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 roku, Nr 113, poz. 661). Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków, jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno - budowlanej. Uzgodnienia obiektów z wojewódzkim konserwatorem zabytków w kontekście do ww. ustawy prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy Prawo budowlane). Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie. Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków i ujęte w gminnej ewidencji zabytków znajdują się głównie na terenie miasta Margonin. Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Margonin została przyjęta Zarządzeniem Nr 4/2018 Burmistrza Miasta i Gminy Margonin z dnia 4 stycznia 2018 roku w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Margonin oraz Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznych Gminy Margonin. Zarządzeniem Nr 46/2018 Burmistrza Miasta i Gminy Margonin z dnia 20 marca 2018 roku w sprawie skreślenia z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Margonin budynku zakładu rzemieślniczego zlokalizowanego przy ul. Okopowej 7 w Margoninie, skreślono z ewidencji budynek zlokalizowany przy ul. Okopowej 7 w Margoninie.

Zarządzeniem Nr 121/2020 Burmistrza Miasta i Gminy Margonin z dnia 1 października 2020 roku w sprawie skreślenia z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Margonin budynku przy ul. Kazimierza Jankowskiego 27 (dawniej ul. 22 Stycznia 27) w Margoninie, skreślono z ewidencji budynek zlokalizowany przy ul. Kazimierza Jankowskiego 27 w Margoninie. Gminna Ewidencja Zabytków będzie aktualizowana i weryfikowana poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań oraz uzyskanych wyników badań weryfikacji Archeologicznego Zdjęcia Polski, na podstawie informacji otrzymanych od Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 roku zmieniającego rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 roku, poz. 1886).

W gminnej ewidencji zabytków znajduje się 215 obiektów, z czego około 144 położonych jest w Margoninie. Duże nagromadzenie zabytków w Margoninie spowodowane jest tym, iż miasto rozwijało się znacznie szybciej (gospodarczo, kulturowo i społecznie) od pozostałej części regionu.

WYKAZ OBIEKTÓW UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MARGONIN

KAROLINKA

1. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX w.

KLOTYLDZIN

2. SZKOŁA, ob. dom nr 3, mur., pocz. XX w.
3. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX w.

KOWALEWO

4. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI, zlikwidowany, 2 poł. XIX w.
5. CMENTARZ KATOLICKI, nieczynny, pocz. XX w.

LIPINIEC

6. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX w.

LIPINY

7. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
    rządówka, ob. dom nr 41, mur., 1890 r.
    gorzelnia, mur., 1890 r.
    spichlerz, mur., 1910 r.
    obora, mur., 1900 r.
    stodoła, mur., pocz. XX w.
    dom robotników folwarcznych – dziesięciórak, ob. dom nr 36, mur., 1910 r.
    dom robotników folwarcznych – ośmiorak, ob. dom nr 37, mur., 1904 r.
8. DWORZEC KOLEJOWY, ob. dom nr 5a, mur., 1 ćw. XX w.
9. DOM nr 5, mur., 1 ćw. XX w.
10. DOM nr 7, mur., 1 ćw. XX w.
11. DOM nr 11, mur., 1 ćw. XX w.
12. DOM nr 14, mur., 1 ćw. XX w.
13. DOM nr 18, mur., 1 ćw. XX w.
14. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX w.
15. CMENTARZ EPIDEMICZNY, nieczynny, 1 poł. XIX w.

MARCINEK

16. DOM nr 1, mur., 1 ćw. XX w.
17. DOM nr 2, mur., 1 ćw. XX w.
18. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX w.

MARGONIN

19. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO
– KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. WOJCIECHA, mur., pocz. XVII w., 1753-1755.
– DZWONNICA, mur., XIX/XIX w.
– PLEBANIA, ul. Kościelna 8, mur./szach., 1 poł. XIX w
– CMENTARZ KATOLICKI, PRZYKOŚCIELNY, ul. Kościelna, XIV w.
20. ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY
– PAŁAC, ul. Kościuszki 47, mur., 2 poł. XVIII w, 1842 – 1852 r.
– PARK, ul. Kościuszki 47, 2 poł. XVIII w.
– BUDYNEK STAJNI KONI WYJAZDOWYCH, ul. Kościuszki 47, szach., poł. XIX w.

– BUDYNEK MIESZKALNO– INWENTARSKI, ob.dom, ul.Kościuszki 49, mur.k. XIXw

21. DWORZEC KOLEJOWY, ul. Kolejowa 1, mur. pocz. XX w.
22. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ul. Cmentarna, 2 poł. XIX w.
23. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, ul. Cmentarna, 1 poł. XIX w.
24. CMENTARZ ŻYDOWSKI, nieczynny, ul. Okopowa, 2 poł. XVIII w.

ul. Boczna

25. KAMIENICA Nr 1, mur., k. XIX w.
26. DOM nr 4 z budynkiem gospodarczym, mur., poł. XIX w., k. XIX w.

ul. Cmentarna

27. DOM Nr 1, mur., 2 poł. XIX w. (przebud. XX w.)
28. HOTEL POCZTOWY, ob. Restauracja Nr 2, mur., 1903 r.
29. MŁYN z zabudowaniami Nr 4, mur., ok.1880 r.
30. DOM Nr 12, mur., k. XIX w.
31. DOM Nr 14, mur., k. XIX w.

ul. Kościelna

32. KAMIENICA Nr 1, mur., k. XIX w.
33. BUDYNEK MAGAZYNOWY Nr1, mur.,4ćw. XIXw
34. KAMIENICA Nr 3, mur., pocz. XX w.
35. BUDYNEK MAGAZYNOWY Nr3, mur.,4ćw.XIX w
36. HOTEL, ob. Budynek mieszkalno – usługowy Nr 7, mur., p. XX w.
37. SZKOŁA KATOLICKA z budynkiem gospodarczym, ob. dom Nr 11, mur., 4 ćw. XIX w.
38. POSTERUNEK POLICJI Nr 14, mur., k. XIX w.

ul. Kościuszki

39. NADLEŚNICTWO MARGONIN w latach 1908 – 1975, ob. dom Nr 3, mur., 1 ćw. XX w.
40. DOM Nr 5, mur., k. XIX w.
41. DOM Nr 10, mur., pocz. XX w.
42. DOM Nr 14, mur., 1 ćw. XX w.
43. DOM Nr 21, mur., pocz. XX w.
44. DOM Nr 24, mur., 1913 r.
45. DOM Nr 38, mur., 1911 r.
46. DOM Nr 45, mur./szach., pocz. XX w.
47. MLECZARNIA w dawnym zespole folwarcznym, ob. budynek nr 41, mur., pocz. XX w.

ul. Nowe Miasto

48. DOM Nr 3, mur./szach., pocz. XX w.
49. DOM Nr 8, mur., k. XIX w.
50. DOM Nr 10, mur., k. XIX w.
51. DOM Nr 11, mur., k. XIX w.
52. DOM Nr 13, mur./szach., k. XIX w.

ul. Okopowa

53. DOM Nr 3, mur./szach., poł. XIX w.
54. DOM Nr 5, mur., k. XIX w.

55. DOM Nr 10, mur., 1 ćw. XIX w.
56. DOM Nr 12, mur./szach., pocz. XX w.
57. DOM Nr 15, mur., pocz. XX w.
58. DOM Nr 23, mur., pocz. XX w.

ul. Paderewskiego

59. DOM Nr 1, mur., k. XIX w.
60. DOM Nr 2, mur./szach., k. XIX w.
61. DOM Nr 6, mur./szach., poł. XIX w.
62. DOM Nr 10, mur., poł. XIX w.
63. DOM Nr 11 wraz z budynkiem gospodarczym, mur./szach., k. XIX w.
64. DOM Nr 12, mur., pocz. XX w.
65. DOM Nr 14, mur./szach., poł. XIX w.

ul. Polna

66. DOM Nr 3, mur., 4 ćw. XIX w.

ul. Powstańców Wlkp

67. KAMIENICA Nr 2, mur., 1907r.
68. DOM Nr 4, mur., ok. 1880 r.
69. DOM Nr 7, mur., k. XIX w.
70. DOM Nr 9, mur., k. XIX w.
71. DOM Nr 10, mur., ok. 1880 r.
72. GAZOWNIA MIEJSKA, ob. MGOK, Nr 15, mur., 1898 – 1902 r.
73. DOM Nr 16, mur., ok. 1880 r.
74. DOM Nr 17, mur./szach., k. XIX w.
75. DOM Nr 21, mur., k. XIX w.
76. DOM Nr 22, mur./szach., 1 poł. XIX w.
77. DOM Nr 23, mur./szach., k. XIX w.
78. DOM Nr 24, mur./szach., k. XIX w.
79. DOM Nr 30, mur./szach., k. XIX w.
80. DOM Nr 33, mur., k. XIX w.
81. DOM Nr 35, mur., k. XIX w.
82. KAMIENICA Nr 36, mur., k. XIX w.
83. DOM Nr 37, mur., 4 ćw. XIX w.
84. DOM Nr 40, mur., poł. XIX w.
85. DOM z budynkiem gospodarczym Nr 41, mur., k. XIX w.
86. DOM Nr 42, mur./szach., k. XIX w.
87. DOM Nr 45, mur., k. XIX w.
88. DOM Nr 49, mur./szach., k. XIX w.
89. DOM Nr 50, mur., pocz. XX w.
90. DOM Nr 51, mur./szach., k. XIX w.
91. DOM Nr 55, mur./szach., k. XIX w.
92. DOM Nr 54-56, mur./szach., 1881 r.
93. DOM Nr 58, mur./szach., k. XIX w.
94. DOM Nr 59, mur./szach., k. XIX w.
95. DOM Nr 60, mur./szach., k. XIX w.

ul. Poznańska

96. DOM Nr 3, mur., k. XIX w.
97. DOM Nr 4, mur., poł. XIX w.
98. DOM Nr 5, mur., k. XIX w.
99. DOM Nr 11, mur. XIX/XX w.
100. DOM Nr 12, mur., 2 poł. XIX w.
101. DOM Nr 15, mur., 2 poł. XIX w.
102. DOM Nr 17, mur./szach., 1 poł. XIX w.

103. DOM Nr 23, mur., k. XIX w.
104. DOM Nr 27, mur., k. XIX w.
105. SZKOŁA EWANGELICKA, ob., dom nr 31, mur., pocz. XX w.

ul. Rynek

106. DOM Nr 4, mur., k. XIX w.
107. KAMIENICA Nr 5, mur., k. XIX w.
108. KAMIENICA Nr 6, mur., k. XIX w.
109. KAMIENICA Nr 7 (Ratusz w latach 1913 – 1933), mur., 1 poł. XIX w.
110. DOM Nr 8, mur./szach., 1 poł. XIX w.
111. KAMIENICA Nr 9, mur., k. XIX w.
112. KAMIENICA Nr 10, mur., 1912 r.
113. DOM Nr 11, mur., k. XIX w.
114. MAGAZYN MEBLOWY, ob. budynek handlowy nr 12, mur./szach., poł. XIX w.
115. DOM Nr 13, mur., poł. XIX w.
116. KAMIENICA Nr 14, mur., k. XIX w.
117. DOM Nr 15, mur./szach., 1 ćw. XIX w.
118. HOTEL, ob. budynek mieszkalno – usługowy nr 16, mur., poł. XIX w.
119. SKLEP, ob. budynek mieszkalny nr 17, mur., 2 poł. XIX w.
120. RESTAURACJA, ob. budynek mieszkalno - usługowy nr 18, mur., 1910 r.
121. DOM Nr 19, mur., XVIII/XIX w.
122. SAŁD, ob. budynek mieszkalno – usługowy nr 21, mur., k. XIX w.
123. DOM Nr 22, mur./szach., k. XVIII w.
124. KAMIENICA Nr 24, mur., 1908 r.
125. KAMIENICA Nr 25, mur., pocz. XX w.
126. DOM Z APTEKĄ Nr 26, mur., przed 1798 r.

ul. Szamocińska

127. DOM Nr 4, mur., k. XIX w.
128. KAMIENICA Nr 5, mur., pocz. XX w.
129. DOM Nr 6, mur., k. XIX w.
130. HOTEL STRZELECKI, ob. kamienica nr 8, mur., 1911 r.
131. DOM Nr 9, mur., pocz. XX w.
132. DOM Nr 14, mur., pocz. XX w.
133. DOM Nr 22, mur., k. XIX w.
134. DOM Nr 26, mur., k. XIX w.
135. DOM Nr 34, mur., k. XIX w.

ul. Kazimierza Jankowskiego

136. KAMIENICA Nr 1, mur., k. XIX w.
137. KAMIENICA Nr 4 (Ratusz w latach 1923 – 1972), mur., ok. 1900 r.
138. DOM Nr 6, mur., 2 poł. XIX w.
139. DOM Nr 7, mur., k. XIX w.
140. DOM Nr 8, mur., poł. XIX w.
141. DOM Nr 9, mur. k. XIX w.
142. KAMIENICA Nr 11, mur., k. XIX w.
143. DOM Nr 12, mur., pocz. XIX w.
144. DOM Nr 13, mur., 3 ćw. XIX w.
145. DOM Nr 15, mur., 3 ćw. XIX w.
146. PASTORÓWKA, ob. dom nr 16, mur., 3 ćw. XIX w.
147. KAMIENICA Nr 19, mur., ok. 1905 r.
148. KAMIENICA Nr 20, mur., pocz. XX w.

149. DOM Nr 21, mur., 3 ćw. XIX w.
 150. DOM Nr 22, mur., k. XIX r.
 151. DOM Nr 24, mur., 1k. XIX w.
 152. DOM Nr 28, mur., 2 poł. XIX w.
 153. RATUSZ w latach 1895 – 1913, ob. kamienica nr 29, mur., k. XIX w.
 154. DOM Nr 30, mur., k. XIX w.
 155. DOM Nr 31, mur., k. XIX w.
 156. DOM Nr 32, mur., 2 poł. XIX w.
 157. DOM Nr 33, mur., k. XIX w.
 158. DOM Nr 36, mur., 2 poł. XIX w.
 159. WILLA Nr 44, mur., pocz. XX w.
 160. DOM Nr 63, mur., pocz. XX w.
 161. DOM Nr 71, mur., 1 ćw. XX w.

ul. Szpitalna

162. DOM Nr 9, mur., k. XIX w.

MARGOŃSKA WIEŚ

163. ZESPÓŁ FOLWARCZNY
 RZĄDCÓWKA, ob.dom nr 32, mur., 2poł. XIXw.
 GORZELNIA nr 40, mur., 2 poł. XIX w.
 SPICHLERZ, ob. dom nr 38, mur., 2 poł. XIX w.
 REMIZA, mur., 2 poł. XIX w.
 BUDYNEK INWENTARSKI, mur., 2 poł. XIXw.
 DOM Nr 33, mur., pocz. XX w.
 DOM Nr 34, mur., pocz. XX w.
 DOM Nr 52, 1903 r.
 164. SZKOŁA z budynkiem gospodarczym, ob. dom nr 14, mur., pocz. XX w.
 165. DOM Nr 1, mur., pocz. XX w.
 166. DOM Nr 6, mur. k. XIX w.
 167. DOM Nr 10, mur., pocz. XX w.
 168. DOM Nr 21, mur., 1910 r.
 169. CMENTARZ EWANGELICKI, nieczynny, 2 poł. XIX w.

MŁYNARY

170. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
 rządówka, ob. dom nr 22, mur., 2 poł. XIX w.
 chlewnia, mur., 2 poł. XIX w.
 wołarnia – owczarnia, ob. budynek mieszkalno –
 gospodarczy nr 23, mur., 2 poł. XIX w.
 owczarnia, mur., 2 poł. XIX w.
 obora – stajnia, ob. budynek mieszkalno -
 gospodarczy nr 21, mur., 2 poł. XIX w.
 dom robotników folwarcznych, ob. dom nr 25, mur.,
 2 poł. XIX w.
 171. SZKOŁA z budynkiem gospodarczym, ob. dom nr 12, mur., pocz. XX w.

PRÓCHNOWO

172. ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWO –
 FOLWARCZNY:
 pałac, mur., 1 poł. XIX w.,
 park, 1 poł. XIX w.
 rządówka, ob. dom nr 29, mur., 1 poł. XIX w.
 dom, mur., 1 poł. XIX w.
 dom, kamień., 1 poł. XIX w.
 wozownia, mur., 1 poł. XIX w.
 stelmacharnia, mur., 1 poł. XIX w.
 kuźnia, mur., 1 poł. XIX w.
 gorzelnia, mur., 1879 r.
 obora, mur. 1 poł. XIX w.

obora, mur. 1 poł. XIX w.

173. SZKOŁA, ob. dom nr 25, mur., pocz. XX w.

RADAWANKI

174. DOM nr 3, mur., k. XIX w.
 175. DOM nr 6, mur./szach., k. XIX w.
 176. DOM nr 7, mur., k. XIX w.
 177. DOM nr 9, mur., k. XIX w.
 178. DOM nr 14, mur., k. XIX w.
 179. DOM nr 16, szach., XIX w.
 180. DOM nr 18, mur., k. XIX w.
 181. DOM nr 20, mur., k. XIX w.
 182. DOM nr 21, mur., 1934 w.
 183. DOM nr 44, szach., k. XIX w.
 184. DOM nr 50, mur., k. XIX w.
 185. DOM nr 54, mur., k. XIX w.
 186. DOM nr 56, mur., 1 ćw. XX w.
 187. DOM nr 58, mur., k. XIX w.
 188. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI,
 ob. katolicki, czynny, 2 poł. XIXw.
 189. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI,
 nieczynny, 2 poł. XIX w.

STUDŹCE

190. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI,
 nieczynny, 2 poł. XIX w.
 191. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI,
 ob. katolicki, czynny, pocz. XX w.

SUŁASZEWO

192. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI,
 nieczynny, 1 poł. XX w.

SYPNIEWO

193. DOM nr 3, mur., poł. XIX w.
 194. DOM nr 4, mur., 1 poł. XIX w.
 195. DOM nr 8, mur., k. XIX w.
 196. DOM nr 9, mur., k. XIX w.
 197. DOM nr10, mur., k. XIX w.
 198. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI,
 nieczynny, 2 poł. XIX w.

WITKOWICE

199. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
 dom dzierżawcy, mur., pocz. XX w.
 dom robotników folwarcznych, mur., 2 poł. XIX w.
 chlewnia, mur., 2 poł. XIX w.
 stajnia, mur., 2 poł. XIX w.
 obora, mur., 2 poł. XIX w.

ZBYSZEWICE

200. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
 rządówka, ob. dom nr 1, mur., 2 poł. XIX w.
 stajnia, mur., 2 poł. XIX w.
 dom robotników folwarcznych, ob. dom nr 2, mur., 2
 poł. XIX w.
 201. DOM nr 17 (poniatówka), drewno, ok. 1935 – 1938 r.
 202. DOM nr 18 (poniatówka), drewno, ok. 1935 – 1938 r.
 203. DOM nr 19 (poniatówka), drewno, ok. 1935 – 1938 r.
 204. DOM nr 22 (poniatówka), drewno, ok. 1935 – 1938 r.
 205. DOM nr 23 (poniatówka), drewno, ok. 1935 – 1938 r.
 206. DOM nr 25 (poniatówka) z budynkiem gospodarczym,
 drewno/mur., ok. 1935 – 1938 r.

207. DOM nr 26 (poniatówka), drewno, ok. 1935 – 1938 r.
 208. DOM nr 31 (poniatówka), drewno, ok. 1935 – 1938 r.
 209. DOM nr 33 (poniatówka), drewno, ok. 1935 – 1938 r.

ŻOŃ

210. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MARCINA:
 kościół par. p.w. św. Marcina, szach., 1749 r.,
 przebudowany 1895 r., 1927 r.
 cmentarz katolicki, nieczynny, XIX w.

- plebania, mur., k. XIX w.
 211. DOM nr 7, szach., k. XIX w.
 212. DOM nr 8, mur., k. XIX w.
 213. DOM nr 9, mur., k. XIX w.
 214. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, 2 poł. XIX w. (1891 r.)
 215. CMENTARZ EWANGELICKO – AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX w.

Prócz wyżej wymienionych obiektów (ochrony konserwatorskiej, zabytków przyrody) na terenie gminy jest 257 zewidencjonowanych i rozpoznanych stanowisk archeologicznych, stanowiących dobro kultury i objętych ochroną konserwatorską.

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje on dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także informacje z weryfikacyjnych badań powierzchniowych AZP. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniższa tabela prezentuje wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w GEZ Gminy Margonin

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	Ilość	W tym wpisanych do rejestru
Grodziska	2	2
Osady	250	X
Cmentarzyska	2	X
Inne	3	X

* dane z archiwum WUOZ w Poznaniu, Delegatura w Pile

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń SWOT

6.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych, ruchomych (istotne zagrożenia dla zabytków)

Stan zachowania zabytków nieruchomych i ruchomych z terenu Gminy Margonin jest przeciętny. Pomimo dobrego zewnętrznego wyglądu zabytków (elewacji), stan techniczny obiektów jest przeciętny i wymaga prac remontowych.

Głównymi przyczynami niszczenia zabytków jest ich wiek, klimat (zmiany pogodowe w cyklu rocznym) oraz zwyczajowe użytkowanie obiektów. Stan zachowania wpisanych do rejestru zabytków obiektów przedstawia poniższa tabela.

LP	Miejscowość	Gmina	Powiat	Ulica	Nr	Obiekt	Nr rejestru	Data rejestru	Stan zachowania
1.	Margonin	Margonin	Chodzież	Kościelna		cmentarz katolicki	A-586	9.03.1989	4
2.	Margonin	Margonin	Chodzież	Kościelna		dzwonnica	A-212/1028	12.03.1970	4
3.	Margonin	Margonin	Chodzież	Kościelna		kościół p.w. św. Wojciecha - wyposażenie	B-1200-1210	28.04.1984	4
4.	Margonin	Margonin	Chodzież	Jankowskiego	12	dom	A-232/1266	01.10.1971	3
5.	Margonin	Margonin	Chodzież	Kościelna	8	plebania	A-489	13.12.1983	5
6.	Margonin	Margonin	Chodzież	Okopowa	10	dom	A-257/1456	08.06.1973	3
7.	Margonin	Margonin	Chodzież	Rynek	15	dom	A-235/1269	01.10.1971	4
8.	Margonin	Margonin	Chodzież	Rynek	19	dom	A-236/1271	30.10.1971	3
9.	Margonin	Margonin	Chodzież	Rynek	22	dom	A-237/1272	30.10.1971	3
10.	Margonin	Margonin	Chodzież	Rynek	8	dom	A-258/1457	08.06.1973	3
11.	Margonin	Margonin	Chodzież	Rynek	26	dom	A-259/1458	08.06.1973	3
12.	Margonin	Margonin	Chodzież			pałac	A-255/1454	08.06.1973	2 – obecnie nieużytkowany
13.	Margonin	Margonin	Chodzież			park dworski	A-199/970	06.03.1970	4
14.	Żoń	Margonin	Chodzież			cmentarz katolicki przykościelny	A-567	21.02.1989	3
15.	Żoń	Margonin	Chodzież			kościół p.w. św. Marcina	A-239/1274	02.11.1971	4
16.	Żoń	Margonin	Chodzież			Cmentarz katolicki czynny	A-568	21.02.1989	3
17.	Margonin	Margonin	Chodzież	Historyczny układ urbanistyczny miasta Margonina			695/Wlkp/A	07.08.2008	

Legenda – stan zachowania: 1. Bardzo zły; 2. Zły; 3. Dostateczny; 4. Dobry; 5. Bardzo dobry

Ochrona zabytków położonych we wsiach i założeniach ruralistycznych zwartych i rozproszonych oraz towarzyszącej im zieleni zabytkowej – parków, cmentarzy i obsadzeń dróg, stała się obecnie jedną z najtrudniejszych dziedzin konserwatorskich.

Czynniki, które decydują o możliwościach przetrwania większości zabudowy wiejskiej mają zdecydowanie negatywny charakter. Podstawowym zagrożeniem jest niedostosowanie istniejącego zasobu do dzisiejszych wzorców kulturowych i cywilizacyjno-technicznych. Brak jest ekonomicznego i funkcjonalnego uzasadnienia do eksploatacji wielu obiektów gospodarczych i produkcyjnych. Brak też środków u właścicieli na remonty generalne, a nawet bieżące, co przy niedostatku lokalnych warsztatów rzemieślniczych, znających tradycyjne technologie budowlane utrudnia możliwie tanie utrzymanie budynków. Zagrożeniem jest ekspansywna reklama nowoczesnych materiałów i detalu budowlanego, którego użycie dewaloryzuje skromne i jednorodne kompozycje zabudowy oraz może prowadzić do pogorszenia stanu technicznego obiektów. Brak wiedzy i wrażliwości wśród właścicieli obiektów zabytkowych z cenzusem wiedzy fachowej powoduje działania zbędne lub wręcz szkodliwe.

Do czynników bezpośrednio zagrażających estetyce zabudowy należą współczesne metody modernizacji i adaptacji polegające na:

- powiększaniu i wymianie okien oraz powiększaniu wrót i wymiana ich stolarki z naruszeniem zasad pierwotnych podziałów i kompozycji na elewacji,
- ocieplaniu budynków i związaną z tym likwidacją wystroju ceglanego i tynkowego, a w przypadku konstrukcji szkieletowej przyspieszanie jej destrukcji biologicznej,
- wymianie pokryć dachowych i upraszczaniu geometrii dachów,
- adaptacjach zabudowy gospodarczej, bez profesjonalnych opracowań projektowych,
- fragmentarycznym tynkowaniu i malowaniu elewacji,
- montażu anten satelitarnych na eksponowanych elewacjach,
- likwidacji tradycyjnych (drewnianych, murowanych i kamiennych) ogrodzeń i płotów na rzecz betonowych prefabrykatów czy systemowych rozwiązań metalowych,
- likwidacji brukowanych nawierzchni podwórz i pokrywaniu ich betonem lub „polbrukiem”

- dostawianie różnych dobudówek, garaży i wiat.

Zagrożone są zespoły zabytkowej zieleni (nielicznie występujące na terenie gminy Margonin). Dla obsadzeń dróg zagrożeniem mogą być metody ich modernizacji, choć jako podstawowe zagrożenie należy wskazać brak regularnej pielęgnacji i planowego uzupełniania ubytków.

Parki są zaniedbane i pozostawione własnemu losowi, dziczej zatrącając pierwotny charakter mający tworzyć w naturalnym krajobrazie tło kolorystyczne i oparcie przestrzenne dla terenów osadniczych.

Podobnie cmentarze, na terenie całej gminy są w przeciętnym stanie (oprócz cmentarzy czynnych) tylko nieliczne z nich posiadają fragmentarycznie zachowane ogrodzenia, a obsadzenia wzdłuż ich granic, z powodu braku jakiegokolwiek pielęgnacji rozrosły się i rzadko pozostają czytelne. Nieliczne obiekty architektoniczne oraz krzyże, nagrobki i mogiły są zdewastowane, rozgrabione, a czytelność układu kompozycyjnego całości praktycznie nie jest już nigdzie czytelna. Miejsca te nie są również w żaden sposób opisane, drogi do nich prowadzące są zarośnięte, nieczytelne w terenie lub zgoła niedostępne publicznie.

Zagrożeniem dla walorów komponowanej zieleni mogą być również nieprofesjonalnie prowadzone nasadzenia, z naruszeniem warunku utrzymywania składu gatunkowego przy uzupełnianiu ubytków oraz stosowania nasadzeń np. z egzotycznych drzew ozdobnych lub szpilkowych w miejscach, na terenach, i w rejonie obiektów architektonicznych, gdzie może dojść do nieuczytelnienia pierwotnej, zamierzonej kompozycji projektowej.

Zagrożeniem dla krajobrazu są:

- wtórne podziały dawnych terenów rolnych,
- zmiana sposobu użytkowania terenów;
- powstawanie zabudowy jednorodzinnej wg bardzo zróżnicowanych projektów na zbyt małych działkach, bez stosowania komponowanej zieleni, mogącej ograniczać negatywne ekspozowanie nowych i „nowoczesnych” form architektonicznych,
- powstawanie osiedli bez projektów urbanistycznych, pozbawionych kompozycji i odpowiednich przestrzeni publicznych,
- stosowanie i utrzymywanie prymitywnych rozwiązań inżynierskich w postaci napowietrznych linii infrastrukturalnych oraz wznoszenie w sąsiedztwie zabudowy wież telekomunikacyjnych.

Największym zagrożeniem dla zabytków gminy Margonin jest ruch kołowy, szczególnie uciążliwy jest ruch samochodów transportowych. W mieście krzyżują się drogi wojewódzkie nr 190 i 193. Wzmagający się ruch drogowy nie stanowi zagrożenia dla zabytków w krótkim czasie, ale w dłuższej perspektywie oddziaływanie transportu na sąsiadujące z drogą obiekty zabytkowe mogą być przyczyną pęknięć ścian i innych uszkodzeń konstrukcji budynków.

6.2. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

W myśl art. 6 pkt 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane (np.: budowa budynków mieszkalnych, inwestycji liniowych – drogi, kanalizacja, inne rurociągi) i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania

substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych, stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa na obrzeżach miast, budowa dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Miasto Margonin charakteryzuje wysoki stopień zurbanizowania. Zabytkowy układ urbanistyczny miasta wpisany do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego nakazuje szczególną ochronę pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w jego obrębie.

Aby zapobiec zniszczeniu stanowisk archeologicznych, prace ziemne prowadzone w strefie ochrony stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, kopalń kruszywa, gdyż inwestycje te z uwagi na szerokopłaszczyznowy charakter prac ziemnych, w bezpowrotny sposób niszczą substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych, prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki, zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te, atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego, może stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych, dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ponadto, należy zaznaczyć że dość istotnym zagrożeniem dla zabytków jest niszcząca siła przyrody. Natura poprzez zmienny, częsty cykl pogodowy tj. zamarzanie i odmarzanie, ulewne deszcze i silne upały powoduje, że ściany zabytków ulegają powolnemu osłabieniu, które może doprowadzić do całkowitego zniszczenia obiektów.

Innym zagrożeniem ze strony przyrody są drzewa. Drzewa stwarzają zagrożenie poprzez układ korzenny dla zabytków podziemnych (archeologicznych) oraz dla zabytków nieruchomych poprzez nadmierny rozrost gałęzi i koron drzew.

Korzenie poprzez naturalny rozrost, często wciskają się w układy fundamentowe budynków, powodując ich powolne osłabienie, natomiast niekontrolowany, naturalny rozrost drzew i krzewów powoduje zarastanie i niszczenie powierzchni ziemi np. opuszczonych cmentarzy.

6.3. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych na terenie gminy Margonin, są jak już wspomniano wcześniej, wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia szerokopłaszczyznowych prac ziemno-budowlanych. W latach 2008 – 2009 była realizowana na terenie gminy Margonin Budowa Farmy Wiatrowej Margonin i Margonin Wschód. Podczas prac ziemnych związanych z realizacją przedmiotowej inwestycji prowadzono badania archeologiczne.

Inną zrealizowaną inwestycją na terenie gminy Margonin, podczas której prowadzono badania archeologiczne była budowa kolektora sanitarnego prowadzącego z Buszewa i Czesławic (gmina Gołańcz) przez Lipiny do Margonina oraz gazociągu z Margonina do wsi Sypniewo, budowa linii 110kV łączącej stację GPZ Pawłowo – GPZ Margonin, budowa linii SN15kV z GZP Budzyń do Margonina.

Przyszłymi inwestycjami realizowanymi na terenie gminy Margonin, które mogą przyczynić się do zagrożenia i zniszczenia stanowisk archeologicznych są:

- przebudowa układu komunikacyjnego w Margoninie,
- budowa budynków mieszkalnych i osiedli mieszkaniowych.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych (ochrony dziedzictwa archeologicznego), podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu należy ujmować zagadnienia związane z ochroną zabytków archeologicznych w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektować zapisy dotyczące ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6.4. Stan zachowania poszczególnych zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy Margonin. Żaden z obiektów wpisanych do rejestru zabytków nie jest własnością Gminy Margonin

1) Zespół kościoła p.w. św. Wojciecha

a) kościół - stan techniczny obiektu należy określić jako dobry. Kościół jest sukcesywnie remontowany. Najważniejszą pracą remontową ostatnich lat była wymiana pokrycia dachowego wraz z wykonaniem niezbędnych prac blacharsko – dekarских. W trakcie prac zostały zamontowane na frontowej elewacji kościoła repliki pierwotnych figur. Z innych prac wykonanych na terenie kościoła wymienić należy osuszenie budynku wraz z uzupełnieniem ubytków tynku w elewacji kościoła, wymiana siedzisk, odnowa zabytkowych konfesjonałów, wymiana nagłośnienia. Do kolejnych prac budowlanych mających na celu zachowanie dobrego stanu technicznego i właściwej ekspozycji zabytku należy: wykonanie prac remontowo - konserwatorskich elewacji obiektu. W 2019 roku dokonano konserwacji 2 konfesjonałów oraz konserwację 1 witraża ornamentowego w prezbiterium kościoła. W 2021 roku planuje się konserwację pozostałych dwóch witraży. Ponadto planuje się przeprowadzenie prac jak: malowanie wnętrza, wymiana instalacji elektrycznej wraz z doświetleniem kościoła, renowacja ołtarza głównego wraz z balaskami.

b) dzwonnica - stan techniczny obiektu należy określić jako dobry. W ostatniej dekadzie XX wieku na dzwonnicy zamontowano nowe dzwony kościelne.

W 2012 roku zostały przeprowadzone prace budowlane związane z wymianą pokrycia dachowego – celem likwidacji zagrożenia zalania obiektu oraz w celu stworzenia spójnej formy architektonicznej z budynkiem kościoła. A także wykonano prace remontowo - konserwatorskie elewacji oraz wzmocniono konstrukcję budynku.

c) plebania – stan techniczny bardzo dobry. W styczniu 2015 roku budynek plebani, w wyniku pożaru, uległ całkowitemu zniszczeniu. Budynek został odbudowany i oddany do użytkowania w 2016 roku. W wyniku kompleksowej odbudowy obiekt obecnie nie wymaga wkładu finansowego.

Należy zaznaczyć, że prace przy Zespole kościoła p.w. św. Wojciecha realizowane są przy współudziale wspólnoty wiernych jak i środków zewnętrznych (np.: dofinansowania z funduszy Unii Europejskiej, budżetu Gminy Margonin).

2) Kościół p.w. Św. Marcina w Żoniu

Stan techniczny budynku kościoła należy określić jako dobry. Kościół jest zadbane, parafia ponosi duże nakłady na odnowienie świątyni. Z głównych prac remontowo-restauratorsko-konserwatorskich wymienić należy: odnowienie ołtarza głównego Matki Bożej Królowej Polski oraz ołtarza bocznego Św. Marcina, ponadto odnowione zostały figury Św. Wojciecha i Stanisława, a także ambona, odrestaurowanie ołtarza Św. Jana Nepomucena. Większa część wyposażenia została poddana konserwacji w latach 2007 - 2013: ołtarz główny, 2 ołtarze boczne, chrzcielnica, dwie rzeźby Św. Wojciecha i św. Stanisława, 6 drewnianych świeczników, ambona. Część prac została dofinansowana ze środków Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Ponadto w kościele zamontowano ogrzewanie elektryczne, wymieniono okna, wyremontowano dzwonnice.

3) Cmentarz katolicki przy kościele p.w. Św. Marcina w Żoniu.

Stan zachowania zabytku należy określić jako dobry. Obiekt nie wymaga prac remontowych. Należy pielęgnować występującą w jego obrębie zieleni.

4) Cmentarz katolicki czynny

Stan zachowania i użytkowania zabytku należy określić jako dobry. Obiekt jest ogrodzony, główna aleja cmentarza prowadząca od bramy do kaplicy cmentarnej p.w. Św. Jakuba Starszego wyłożona jest kostką brukową i rosną wzdłuż niej drzewa. Budynek cmentarnej kaplicy nie wymaga pilnych prac remontowych.

5) Zespół pałacowo-parkowy w Margońskiej Wsi

a) pałac - stan zachowania zabytku należy określić jako zły. Obiekt stanowi własność prywatną. W obiekcie prowadzone są kompleksowe prace remontowe polegające na przebudowie i zmianie sposobu użytkowania obiektu (planowana jest funkcja usług rekreacyjnych). Pałac został zamknięty w 2011 roku. Został pozbawiony instalacji elektrycznej, C.O. W związku z czym niezbędne jest zapewnienie mu odpowiednich warunków grzewczych podczas okresu zimowego.

b) park - stan zachowania parku należy określić jako dobry. Podobnie jak w przypadku budynku pałacu planowane były prace polegające na odnowieniu i upiększeniu terenu parku.

6) Dom położony w Margoninie przy ul. Jankowskiego nr 12

Dom z połowy XIX wieku, wykonany jest w technologii tradycyjnej – murowanej, częściowo przebudowany. Dom usytuowany szczytem do drogi. Oprócz funkcji mieszkalnej w budynku znajduje się zakład usługowy – stolarstwo. Budynek wymaga nakładów finansowych na odnowienie elewacji zewnętrznej, a głównie na remont pokrycia dachowego i więźby dachowej.

7) Dom położony w Margoninie przy ul. Okopowej nr 10

Dom z XIX wieku, częściowo przebudowany (głównie elewacja – ocieplenie, stolarka drzwiowa i okienna oraz pokrycie dachowe). Dom usytuowany szczytem do drogi. Budynek mieszkalny użytkowany zgodnie z funkcją. Budynek ze względu na swój wiek i użytkowanie wymaga bieżących napraw i remontów.

8) Dom położony w Margoninie przy ul. Rynek nr 15

Dom z początku XIX wieku, częściowo przebudowany (głównie elewacja, stolarka drzwiowa i okienna oraz pokrycie dachowe). Budynek mieszkalny użytkowany jest zgodnie ze swoją funkcją, ponadto w obiekcie znajduje się punkt handlowy. Budynek ze względu na swój wiek i użytkowanie wymaga bieżących napraw i remontów.

9) Dom położony w Margoninie przy ul. Rynek nr 19

Dom z początku XIX wieku, częściowo przebudowany i rozbudowany (głównie elewacja, stolarka drzwiowa i okienna oraz pokrycie dachowe). Dom usytuowany szczytem do drogi, częściowo w zwartej zabudowie (prawa strona obiektu). Budynek mieszkalny użytkowany zgodnie ze swoją funkcją, ponadto w obiekcie znajdują się punkty handlowe. Budynek ze względu na swój wiek i użytkowanie wymaga bieżących napraw i remontów.

10) Dom położony w Margoninie przy ul. Rynek nr 22

Dom powstał w końcu XIX wieku, częściowo przebudowany (głównie elewacja, stolarka drzwiowa i okienna oraz pokrycie dachowe). Dom usytuowany szczytem do drogi, częściowo w zwartej zabudowie (lewa strona obiektu). Budynek mieszkalny użytkowany jest zgodnie ze swoją funkcją. Budynek ze względu na swój wiek i użytkowanie wymaga bieżących napraw i remontów.

11) Dom położony w Margoninie przy ul. Rynek nr 8

Dom powstał na początku XIX wieku, częściowo przebudowany (głównie elewacja, stolarka drzwiowa i okienna oraz pokrycie dachowe). Dom usytuowany szczytem do drogi, w zwartej zabudowie (prawa strona obiektu). Budynek mieszkalny użytkowany jest zgodnie ze swoją funkcją. Budynek ze względu na swój wiek i użytkowanie wymaga bieżących napraw i remontów.

12) Dom położony w Margoninie przy ul. Rynek nr 26

Dom powstał na początku XIX wieku, częściowo przebudowany (głównie elewacja, stolarka drzwiowa i okienna). Dom usytuowany szczytem do drogi, częściowo w zwartej zabudowie (prawa strona obiektu). Budynek mieszkalny użytkowany jest zgodnie ze swoją funkcją, ponadto w obiekcie znajduje się punkt handlowy. Budynek ze względu na swój wiek i użytkowanie wymaga bieżących napraw i remontów.

Należy podkreślić, że wszystkie budynki mieszkalne wymagają odnowienia elewacji. Ponadto w celu ich upiększenia i wyeksponowania architektury wskazane jest aby wrócić do dawnych (często nie zachowanych) podziałów okiennie-drzwiowych oraz ozdobnych elementów detalu architektonicznego.

6.5. Analiza szans i zagrożeń - SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

S - STRENGTHS, czyli silne strony, W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,

O - OPPORTUNITIES, czyli szanse, T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

W poniższej tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego GPOnZ - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE MAJĄCE WPLYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE W GMINIE MARGONIN	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • zaktualizowana gminna ewidencja zabytków; • występowanie znaczących stanowisk archeologicznych, w tym wpisanych do rejestru zabytków; • zachowane obiekty architektury sakralnej i kultu religijnego oraz zespoły dworsko i folwarczne; • ścieżki rowerowe; • tereny objęte prawnymi formami ochrony przyrody: pomniki przyrody, • obszar chronionego krajobrazu; • uchwała w sprawie udzielenia dotacji celowych, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;	<ul style="list-style-type: none"> • stan zabezpieczenia obiektów zabytkowych, postępujący proces ich niszczenia; • niewystarczające środki z budżetu gminy przeznaczone na ochronę zabytków; • niewystarczająca wizualizacja obszaru (niewiele tablic informacyjnych, oznakowań tras, szlaków, miejsc historycznych); • stosunkowo niewielka dbałość właścicieli o obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków; • brak uchwały na dotacje celowe, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; • brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy dla całego terenu gminy • brak uchwały w sprawie udzielenia dotacji celowych, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; • brak oznakowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków znakiem konwencji haskiej;

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • uporządkowanie gospodarki przestrzennej - opracowanie MPZP dla całej gminy; • uwzględnienie w większym stopniu dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i programach rozwojowych gminy oraz powiązanie promocji zabytków z turystyką; • wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo -budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • kreatywność inwestorów turystycznych; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • rozszerzenie i polepszenie bazy noclegowej i gastronomicznej; kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych • oznakowanie tras turystycznych pod kątem zabytków i atrakcji turystycznych; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego. 	<ul style="list-style-type: none"> • odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry z terenu gminy, migracja zarobkowa młodszych pokoleń i związane z tym zatracanie więzi z regionem; • brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • niewykorzystanie potencjału turystycznego poprzez niedoinwestowanie infrastruktury: • punktów widokowych, bazy noclegowej, ścieżek spacerowych i rowerowych; • słaba kondycja i sytuacja ekonomiczna, spadek dochodów ludności wiejskiej; • pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych na terenie gminy; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne, tj. dobro zabytku; • samowola budowlana - wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy - np. nieprzemyślanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, a są nimi:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami; - określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W GPOnZ wyznaczono dwa priorytety, kierunki działań oraz zadania, które stanowią kontynuację poprzedniego Programu. Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza 4 - letni okres obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania.

W związku z wyznaczonymi celami głównymi samorząd w kwestii dziedzictwa kulturowego powinien kierować się następującymi priorytetami:

- **PRIORYTET I:** Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy Margonin,
- **PRIORYTET II:** Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Margonin.

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy Margonin		
KIERUNKI DZIAŁANIA	ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne	Współpraca oraz wspieranie działań instytucji oraz organizacji turystycznych w zakresie ustalenia potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów gminy oraz rozwinięcia informacji turystycznej w miejscach najliczniej uczęszczanych przez turystów	Ilość podjętych wspólnych działań
	Oznaczenie obiektów zabytkowych, w tym wszystkich cmentarzy oraz pomnika przyrody w terenie poprzez umieszczenie tablic informacyjnych, tablic zawierających historię obiektu	Ilość oznakowanych obiektów, ilość zamieszczonych tablic
	Zwiększenie uwagi na prawidłowość treści dokumentów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami przy opracowywaniu nowych dokumentów gminnych o charakterze strategicznym (planów miejscowych, strategii, programów)	Ilość zweryfikowanych dokumentów, udział w pracach planistycznych
	Oznakowanie obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wraz ze zdjęciami, w Systemie Informacji Przestrzennej gminy Margonin	Czy wprowadzono obiekty do systemu
	Opracowanie uchwały w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dotyczące zabytków, uwzględniające obowiązujące przepisy dające możliwość dotowania także obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Czy opracowano uchwałę
	Współpraca z sąsiednimi samorządami w celu włączenia lokalnych szlaków turystycznych w system ponadregionalny	Z kim i w jakim zakresie współpracowano
	Przyjęcie przez Radę Gminy GPOnZ oraz okresowe monitorowanie jego realizacji poprzez systematyczne opracowanie sprawozdań z realizacji GPOnZ.	Weryfikacja podmiotów wskazanych w programie do realizacji określonych zadań oraz zapoznanie ich z określonymi zasadami

	Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych	Ilość chętnych osób do złożenia wniosków, ilość złożonych wniosków
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność gminy oraz dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach niebędących własnością gminy.	Ilość przeprowadzonych prac remontowych, konserwatorskich, ilość wydanych środków, ilość zaplanowanych zadań
	Zadania dla gminnej ewidencji zabytków: 1. Zakładanie nowych kart adresowych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy; 2. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną; 3. Skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość przeprowadzonych aktualizacji, czy dodano/usunięto obiekt z ewidencji
	Systematyczne prace w parkach i przy pomnikach przyrody należących do Gminy Margonin, w tym bieżącą pielęgnacją drzewostanu, usuwanie złomów i wykrotów, drzew suchych i chorych.	Jakie prace wykonano, wartość poniesionych środków
	Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowych parków oraz cmentarzach znajdujących się na terenie gminy, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość przeprowadzonych prac, gdzie, wartość przeznaczonych środków
Podjęcie działań mających na celu podnoszenie kwalifikacji pracowników Urzędu Gminy	Podnoszenie poziomu wyszkolenia pracowników Urzędu Gminy zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń, delegowanie pracowników na szkolenia	Ilość przeprowadzonych szkoleń, ilość osób uczestniczących, czy uczestniczący w szkoleniach zewnętrznych
Działania organizacyjne związane z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego	Korelowanie zapisów gminnej ewidencji zabytków z zapisami w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i w decyzjach o warunkach zabudowy	Udział w pracach planistycznych
	Prowadzenie monitoringu możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, w tym również z różnych programów i inicjatyw europejskich, przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.	Bieżący monitoring
	W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych, wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów wymogów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych określonych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.	Wpisy w odpowiednich dokumentach planistycznych

	Zapewnienie opieki zabytkowi „grodzisko w Margoninie” przez właściciela nieruchomości - Gminę Margonin	monitorowanie stanu zachowania zabytku w razie konieczności zgłaszanie Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków uszkodzenia bądź zniszczenie obiektu
--	--	---

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Margonin.

KIERUNKI DZIAŁANIA	ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
Rozbudzenie i pogłębienie w mieszkańcach dumy z tradycji historycznych gminy	Organizowanie wystaw, spotkań na temat historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków	Bieżące śledzenie obchodów rocznicowych związanych z wydarzeniami historycznymi
	Coroczne opracowanie kompleksowego programu imprez kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych na terenie gminy	
	Upowszechnianie informacji na temat dobrych praktyk konserwatorskich	Publikacje na stronie internetowej gminy
	Organizacja gminnego konkursu na najcenniejszy obiekt zabytkowy	Czy zorganizowano konkurs, ilość osób biorących udział
Popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym gminy	Zapoznanie mieszkańców z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych	Publikacje na stronie internetowej i w prasie lokalnej, działania organizacyjne, konsultacyjne, organizacja wystaw, konkursów
	Stworzenie „vademecum” poświęconego zabytkom dla właścicieli obiektów zabytkowych dotyczącego prac i obowiązków, gdzie zostaną określone także warunki współpracy z właścicielami	
	Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy	
	Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego	
	Wspieranie działań i ścisła współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze ochrony zabytków.	
	Wspieranie edukacji młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej: konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jego zabytki, wystaw, wycieczek itp.	
	Współpraca gminy ze związkami wyznaniowymi będącymi właścicielami i zarządcami zabytków sakralnych (kościół, cmentarze), umożliwiającą wspieranie ich działań przy podejmowaniu niezbędnych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych.	
	Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w celu informowania i ułatwiania dojazdu do tych obiektów	Ilość postawionych znaków/tablic, z kim współpracowano

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminny. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych.

Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami zabytkowymi tak, aby wywołać ich pożądane zachowania prowadzące do realizacji zamierzonych celów.

Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Margonin wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: prawne, koordynacji, finansowe, społeczne, kontrolne.

Instrumenty prawne, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:

- wpis do rejestru zabytków;
- decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ustawa o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw,
- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawa Prawo budowlane,
- ustawa Prawo ochrony środowiska,
- ustawa o ochronie przyrody,
- ustawa o gospodarce nieruchomościami,
- ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
- ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

Instrumenty finansowe:

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego - prywatnego” (PPP).

Instrumenty społeczne:

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Margonin;
- edukacja kulturowa;
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy Margonin;
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

Instrumenty koordynacji:

- realizacja projektów i programów gminy Margonin, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury gminy, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

Instrumenty kontrolne:

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Margonin;
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

Uruchomienie wyżej wymienionych instrumentów wymaga od władz i społeczeństwa gminy inicjatywy i konkretnych działań takich jak:

- pozyskanie poparcia społecznego dla działań związanych z ochroną zabytków,
- tworzenie opracowań planistycznych odpowiednio do potrzeb ochrony środowiska kulturowego,
- sporządzenie analiz i ocen skutków wpływu planowanych działań inwestycyjnych na środowisko kulturowe gminy,
- pozyskiwanie z wszelkich dostępnych źródeł środków finansowych na ochronę środowiska kulturowego,
- efektywne zarządzanie programem,
- prowadzenie ciągłego monitoringu zmian w stanie środowiska kulturowego.

Koordynacja i kontrola działań związanych z realizacją Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami, należeć będzie do organu wykonawczego gminy tj. Burmistrza Miasta i Gminy Margonin. To on poprzez odpowiednie zarządzenia, podział prac będzie wykonywał ustalenia programu oraz prowadzić będzie zadania związane z opieką i szeroko pojmowaną promocją zabytków na terenie gminy Margonin.

Koordynatorem i kontrolerem zadań Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami jest Wojewódzki Konserwator Zabytków, który wspólnie z władzami Gminy Margonin będzie kierował działaniami dotyczącymi opieki nad zabytkami.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Celem monitoringu jest zbieranie informacji dotyczących realizacji programu na każdym etapie wdrażania. Stanowi on podstawę oceny uzyskanych efektów oraz formułowania ewentualnych wytycznych i propozycji zmian. Proces monitorowania będzie polegał na przyglądaniu się zmianom, jakie zachodzą w wyniku realizacji celów przez podejmowane inicjatywy, na analizie zebranych danych i opracowaniu raportów. Monitoring wykorzystuje wskaźniki realizacji zadań. Na podstawie zebranych informacji będzie można opracować dwuletnie sprawozdania z realizacji programu oraz oceny realizacji programu sporządzane w okresach czteroletnich. Ocena sporządzona i przedstawiona będzie przez Burmistrza Miasta i Gminy Margonin a jej wynik przedstawiony będzie na sesji Rady Miasta i Gminy Margonin.

Obowiązek prowadzenia kontroli stanu realizacji programu wynika z art. 87 ust. 5 i 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ponadto sprawozdanie powinno być przekazywane Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych. Szczegółowe kwestie dofinansowania prac przy obiektach zabytkowych reguluje rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 roku w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).

Z uwagi na fakt, iż nieruchomość, na której zlokalizowane jest grodzisko w Margoninie wpisane do rejestru zabytków stanowi własność Gminy Margonin, należy stwierdzić, że Gmina Margonin jako właściciel terenu w celu zapewnienia właściwej opieki dla ww. zabytku będzie monitorować stan zachowania zabytku i informować Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o uszkodzeniach bądź zniszczeniach obiektu.

Zgodnie z art. 81 i art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami Rada Gminy może udzielić dotacji na ochronę i konserwację zabytków, jednakże wymagane jest ustalenie przez nią procedury postępowania w tej sprawie.

Mając powyższe na uwadze sposobem na sfinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków jest uchwała nr XLII/481/2018 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 22 lutego 2018 roku w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Uchwała określa, że dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych,
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności,
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,

16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7 – 15,
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej,
18. inne nie wymienione wyżej prace, których przeprowadzenie jest konieczne do zachowania zabytku we właściwym stanie technicznym i funkcjonalnym.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania udzielane zgodnie z ustawą o ochronie nad zabytkami, w tym:

- 1) Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (www.mkidn.gov.pl) w ramach programu operacyjnego „Dziedzictwo Kulturowe” realizowane przez prioritytety,
- 2) Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków (www.wosoz.bip-i.pl/public) - dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków,
- 3) Samorząd Województwa Wielkopolskiego (www.bip.umww.pl) - budżet województwa wielkopolskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych zarówno jednostkom sektora finansów publicznych jak również pozostałym jednostkom,
- 4) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Wydziału Funduszu Kościelnego (www.msvis.gov.pl) - dotacje udzielane wyłącznie na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt. Z funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz. Podmiotami uprawnionymi do otrzymania środków Funduszu Kościelnego są:
  - osoby prawne Kościoła Katolickiego,
  - osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych,
  - osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i wyznaniowych, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 roku i o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2005 roku, Nr 231, poz. 1965 ze zmianami)
- 5) Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej a także Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej dla zabytkowych założeń zielonych,
- 6) ponadto istnieją możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych (głównie z budżetu Unii Europejskiej). Unia daje możliwość współfinansowania działań obejmujących podnoszenie poziomu wiedzy w zakresie kultury i historii, jak również zachowanie oraz ochronę dziedzictwa kulturowego.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W celu realizacji zadań gminy z zakresu ochrony zabytków została podjęta uchwała:

- Nr XXXI/374/2009 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 24 czerwca 2009 roku w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 156, poz. 2664),
- XLII/481/2018 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 22 lutego 2018 roku w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 156, poz. 2664).

Ponadto w 2012 roku opracowana została Gminna Ewidencja Zabytków, a w 2013 roku Gminna Ewidencja Zabytków Archeologicznych. Ewidencje zostały przyjęte Zarządzeniem Nr 4/2018 Burmistrza Miasta i Gminy Margonin z dnia 4 stycznia 2018 roku w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Margonin oraz Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznych Gminy Margonin. Ewidencje są aktualizowane. Gmina Margonin udzieliła z budżetu dotacji w kwocie:

- 30 000,00 złotych, Parafii Rzymsko - Katolickiej p.w. św. Wojciecha w Margoninie na remont dzwonnicy kościoła w Margoninie - uchwała Nr XXXIX/401/2014 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 24 kwietnia 2014 roku w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- 10 000,00 złotych, Parafii Rzymsko - Katolickiej p.w. św. Marcina w Żoniu, na remont dzwonnicy, prowadzonych w otoczeniu zabytku, cmentarza przykościelnego w Żoniu - uchwała Nr XXXIX/402/2014 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 24 kwietnia 2014 roku w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- 8 000,00 złotych, Parafii Rzymsko - Katolickiej p.w. św. Marcina w Żoniu, na montaż instalacji grzewczej (folii) pod siedziskami ławek w kościele Żoniu - uchwała Nr IV/36/2015 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 29 stycznia 2015 roku w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- 50 000,00 złotych, Parafii Rzymsko - Katolickiej p.w. św. Wojciecha w Margoninie na odbudowę budynku mieszkalnego – plebani usytuowanej w Margoninie, przy ul. Kościelnej 8 - uchwała Nr X/117/2015 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 7 lipca 2015 roku w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- 50 000,00 złotych, Parafii Rzymsko - Katolickiej p.w. św. Wojciecha w Margoninie na odbudowę budynku mieszkalnego – plebani usytuowanej w Margoninie, przy ul. Kościelnej 8 - uchwała Nr XXI/252/2016 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 28 kwietnia 2016 roku w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- 10 000,00 złotych, Parafii Rzymsko - Katolickiej p.w. św. Wojciecha w Margoninie na odbudowę budynku mieszkalnego – plebani usytuowanej w Margoninie, przy ul. Kościelnej 8 - uchwała Nr XXV/309/2016 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 24 października 2016 roku w sprawie udzielenia dotacji na prace

konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,

- 4 000,00 złotych, Parafii Rzymsko - Katolickiej p.w. św. Marcina w Żoniu, na wymianę stolarki okiennej w kościele Żoniu - uchwała Nr XXII/262/2016 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 25 maja 2016 roku w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- 9 000,00 złotych, Parafii Rzymsko - Katolickiej p.w. św. Marcina w Żoniu, na wymianę stolarki okiennej w kościele Żoniu - uchwała Nr XXXV/426/2017 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 7 września 2017 roku w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- 15 000,00 złotych, Parafii Rzymsko - Katolickiej p.w. św. Wojciecha w Margoninie, na prace konserwatorskie i restauratorskie dokonane w 2019 roku przy zabytku - dwóch konfesjonach w kościele parafialnym p.w. Św. Wojciecha w Margoninie - uchwała XV/144/2020 Rady Miasta i Gminy w Margoninie z dnia 16 stycznia 2020 roku w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- 30 000,00 złotych, Parafii Rzymsko - Katolickiej p.w. św. Wojciecha w Margoninie, na prace konserwatorskie i restauratorskie polegające na zabezpieczeniu, zachowaniu i utrwaleniu substancji zabytku tj. konserwacja i restauracja witraży ornamentowych w prezbiterium wraz z wykonaniem i montażem oszklenia ochronnego, w kościele parafialnym p.w. Św. Wojciecha w Margoninie, wpisanym do rejestru zabytków pod numerem 20/A decyzją z dnia 02.12.1964 roku - uchwała XXVIII/283/2021 Rady Miasta i Gminy Margonin z dnia 8 lipca 2021 roku w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
Ponadto Gmina Margonin z budżetu współfinansowała w kwocie:
- 14 900,00 zł brutto, w tym 11 809,03 ze środków WFOŚiGW w Poznaniu prace pn.: „Kształtowanie i ochrona przyrody na terenie gminy Margonin” – prace na Alei Lipowej zrealizowane w 2016 roku, całkowity koszt przedsięwzięcia.
- 27 800,00 zł brutto, w tym 14 711,76 ze środków WFOŚiGW w Poznaniu „Prace pielęgnacyjne na zabytkowej Alei Lipowej w gminie Margonin” - realizacja w 2017 roku.

12. Zakończenie

Należy pamiętać, że sprawy związane z ochroną i opieką nad zabytkami nie należą tylko do obowiązku gmin i konserwatora zabytków. Odpowiedzialność za ocalałe, obecnie zabytkowe budynki i przedmioty należy do wszystkich mieszkańców gminy. Ich zachowanie należy do naszych obowiązków, by przyszłym pokoleniom dać szansę na ich poznanie i podziwianie.

W gminie Margonin istnieje spory potencjał zabytków do wykorzystania, który w połączeniu z turystyczno - wypoczynkowym kierunkiem rozwoju miejscowości na pewno przyczyni się do ożywienia sytuacji społeczno - gospodarczej obszaru.

Uzasadnienie

Obowiązek sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami nakłada na gminę art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 roku, poz. 1372 ze zmianami)).

Program Opieki nad Zabytkami sporządza się na okres 4 lat i ma on w szczególności na celu:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Margonin na lata 2021 -2024 został uzgodniony przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu pismem z dnia 22 czerwca 2021 roku, WWKZ.5120.5436.2.2021.

Biorąc pod uwagę przytoczone powyżej argumenty – podjęcie przedmiotowej uchwały jest w pełni zasadne.